

DAS ZEITLIER.

יוצא אחת בשבוע.

Krakau, 7 Feber 1901.

גליון 7.

קראקא י"ח שבט, תרס"א.

המז"ל :
חברת "אחיאסף".

תכן הענינים:

יוסף קלוזנר.
אחד-העם.

ש. ב"ר.
S.

ר. בריינין.
י. ל. ברוכוביץ.
י. נ. גנעסין.
י. ל. פרץ.
שלום אש.
י. א. טריווש.

מדינה בתוך מדינה.
מכתב אל העורך.
השקפה על דברי המדינות.
המלכה ויקטוריה והיהודים.
בארצות המערב. ה.
ברוסיא. ד.
מאורעות ומעשים.

האמנות העברית : אלפרד נאסינ.
היהודי הנצחי באגדה ובפואיזיה. ג.ה.

* * * (שיר)

חזון-אם. (ציור)

בגן (חזון)

המאור שבתורה. (פיליסון)

תנאי החתימה:

באוסטריה-הונגריה:

לשנה 14.— קראנק.
לחצי שנה 7.—
לרבע שנה 3.50

ברוסיה:

לשנה 6.— רו"ב.
לחצי שנה 3.—
לרבע שנה 1.50

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה 12 מארק.
באנגליה 12 שילינג.
בשאר ארצות לשנה 17 פרנק.
בארץ ישראל 15

מחיר כל גליון 15 ק' / 30 העל.
בעד חילוף הכתבת 20 ק'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פטיט 20
הילר, 10 קופ'.

כתבת "הדור":

בשאר ארצות:

Administr. „HADOR", Krakau, Gertrudy 19.

ברוסיה:

Verlag „Achiasaf", Warschau, Postkiste 25.

Принимается подписка на 1901 г. на еженедельную газету

„Будущность“

Съ ежегодным приложением НАУЧНО-ЛИТЕРАТУРНОГО СБОРНИКА

„Будущность“ — независимый орган русских евреев, стремившийся к культурному возрождению и подъему самосознания еврейской массы. Девиз ее — „народность и просвещение“. Еврейский народ, по своему религиозно-этическому мировоззрению и духовно-историческому укладу, имеет право на достойное существование среди цивилизованных народов. В этом убеждении „Будущность“ ставит себе задачей, способствуя по мере сил всестороннему разъяснению (привлекая нынешнего ненормального положения евреев, в то же время содействовать просвещению евреев распространением научных знаний о иудаизме и еврейства и указанием путей к совершенствованию экономич. и обществен. быта в духе лучших начал общегражданской жизни.

Программа „Будущности“: I. Статьи по бытовым вопросам о юридич., экономич. и культурном быте евреев. II. Еврейская летопись: А. В России: 1) Правительственным распоряжениям. Действия губернских властей, городских и сословных учреждений. 2) Сенатские разъяснения законов о евреях (в соответствующих случаях с изложением истории данного вопроса). Судебные отчеты. 3) Обзор текущих событий еврейской жизни. 4) Письма корреспондентов „Будущности“. 5) Обзор периодической печати о евреях. Б. За границей. Иностранное обозрение. Палестинская хроника. III. Научный отдел. Статьи по истории евреев и еврейской литературы, по иудейской этике и религиозной философии. — Новости еврейской археологии и друг. отраслей науки о еврействе. IV. Литературный отдел. Повести и рассказы из еврейской жизни. Стихотворения. Художественные заметки. Еврейское народное творчество (легенды, сказки, песни). Критика и рецензии новых книг. Фельетоны.

В Ежегодном сборнике „Будущности“ помещаются более крупные по разбору статьи научного и литературного содержания.

Съ „Будущности“ принимают участие следующие лица:

Г. Н. И. Банкт, Бенъ-Ами, С. Х. Бейлинь, г-жа Гемда Бенъ-легула, Р. М. Браининъ, Г. А. Бѣлковскій, д-ръ С. А. Вайсенбергъ, П. И. Вейнбергъ, С. Е. Винеръ, Г. С. Вольфъ, И. В. Галантъ, Я. М. Гальпернъ, Г. Г. Генкель, Гершонъ-бенъ-Гершонъ, Ю. И. Гессенъ, доц. М. Ю. Гольдштейнъ, С. М. Гольдштейнъ, О. О. Грузенбергъ, С. М. Дубновъ, Х. Б. Зингеръ, Р. Ф. Ильишъ, Я. И. Израельсонъ, Художникъ М. С. Юффе, М. Г. Каганъ, д-ръ Л. О. Канторъ, д-ръ Л. С. Каценельсонъ, Я. Б. Каценельсонъ, Б. А. Нацъ, А. Р. Кугель, М. И. Кулишеръ, И. С. Леви, С. М. Лившицъ, С. А. Луръ, К. Н. Львовъ, Д. Н. Маминъ Сибирякъ, Ю. Б. Манасевичъ, д-ръ М. Е. Мандельштамъ, И. Ю. Марконъ, М. Мееровичъ (Старый Палестинецъ), М. Г. Моргулисъ, Д. Л. Мордовцевъ, М. И. Мышь, В. Н. Никитинъ, А. Ф. Пановъ, Л. Паперинъ, Н. А. Переферковичъ, И. Н. Потапенко, Н. О. Пружанскій, Л. М. Рубиновъ, М. Д. Рывинъ, М. Н. Салтыкова, д-ръ С. А. Сямаровскій, Г. Д. Спасовичъ, С. М. Станиславскій, д-ръ филол. М. М. Филипповъ, г-жа Б. Л. Фленсеръ, С. Г. Фругъ, д-ръ І. А. Хазановичъ, проф. Д. А. Хвольсонъ, баронъ Н. Н. фонъ-д-р-ъ Ховенъ, д-ръ М. О. Шляпошниковъ, О. Н. Штейнбергъ, І. О. Шульковскій, С. Б. Эпштейнъ, д-ръ С. О. Ярошевскій, Л. Яффе и. м. др.

Въ Научно-Литературный сборникъ «Будущности»

за 1900 г. большой томъ 408 стр. текста вошли статьи:

I. Религія и политика въ исторіи древнихъ евреев. Д-ра Л. С. Каценельсона. — II. Кумирь. Сказка въ стихахъ. С. Г. Фруга. — III. Ошибка. Рассказъ. М. Д. Рыбкина. — IV. Изъ практики примѣненія правилъ 3 мая 1882 г. М. И. Мыша. — V. „Записка“ Державина, какъ общественно-историческій памятникъ. Ю. И. Гессена. — VI. Стансы. Х. Б. Зингера. — VII. Враги талмуда. Н. А. Переферковича. — VIII. Диночка пришла. Рассказъ. Мих. Бранского. — IX. Наши предки на Литѣ. Историческій очеркъ. М. Н. Крейнина. — X. Панская забава. Быль. Стихотв. А. Ф. Панова. — XI. Евреи въ Польшѣ и Бѣлоруссіи въ XVI и XVII ст. По даннымъ изъ раввинскихъ респонсовъ. С. М. Липшица. — XII. Птицы перелетныя. Сказка для еврейскихъ дѣтей. Бенъ-Ами. — XIII. Изъ прошлаго и насто-

щаго евреевъ въ Азіи. Барона Н. Н. фонъ-д-р-ъ Ховена. — XIV. Основіе даѣты. Стихотв. С. Г. Фруга. — XV. Старья и новья сѣдѣнія о евреяхъ въ Абиссиніи. И. Ю. Миркони. — XVI. Безъ радості. Рассказъ. Менделѣ-Мохеръ-Сфоримъ. (С. Абрамовича). Пер. съ др.-евр. Д. Я. Юффе. — XVII. Евреи въ Южной Африкѣ. Изъ записокъ эмигранта Ј. — XVIII. М. Опшен-рейкъ, національный еврейскій художникъ. М. С. Юффе. — XIX. Среди чужихъ. Романъ. Макса Виола. (Пер. съ нѣмецкаго). XX. С. Д. Лупцато, С. М. Станиславскаго. — XXI. Литературно-критическія замѣтки (Беллетри-стическіе сборники „Еврейскіе слугузы“ и „Въ духотѣ“). О. О. Грузен-берга. — XXII. Еврейская литература за послѣдній годъ. Як. Б. Капе-льсона. XXIII. Объясненія

„Будущности“ выходить еженедѣльно въ размѣрѣ 2½—3 листахъ. Ежегод. сборникъ выходитъ въ октябрѣ въ объемѣ не менѣе 20 печ. лств. Новые подписчики на 1901-й годъ, выписавшіе газету изъ Главной Конторы не позже 27 декабря и приславшіе подписную сумму за весь годъ, могутъ получить „СБОРНИКЪ“ за 1900-й годъ бесплатно, приложивъ 50 коп. на почтовые и конторскіе расходы.

Кромѣ того, новые подписчики, подписавшіеся заблаговременно получаютъ газету со дня подписки.

Подписная цѣна: на 1 годъ (съ приложеніемъ ежегоднаго Сборника) — 7 руб., на ½ года — 4 руб., на 3 мѣсяца — 2 руб. Для учащихъ и служащихъ въ еврейскихъ благотворительныхъ учрежденіяхъ при выпискѣ изъ Главной Конторы, дѣлается уступка (на 1 годъ — 6 руб. на ½ года — 3 руб.). Ежегодное приложеніе предназначается только для годовыхъ подписчиковъ.

Адресъ редакціи и главной конторы: С.-Петербургъ, Пушкино-вая, 7. Въ Варшавѣ подписка принимается въ Книгоиздательствѣ „Ахиаסף“ Редакторъ-Издатель Д-ръ С. О. Грузенбергъ

VIN DE SAINT
RAPHAEL

יין סנט
רפאל

מחזיק ומבריא את הגוף מועיל לעכול המזון ונעים בטעמו.
יקר מאד לחולים במחלת האנטריא ולחולים השבים
לאיתנם. עומד בטעמו על פי האמצעי של פאסטור.
על כל בקבוק נמצא חותם בית-המבט בליכוי ומצורפת לו
מחברת הדר. דע-בארע אדות יין סן-רפאל. כי מוין הוא
ומבריא את הגוף ומרפא.
יין סן-רפאל נמכר בכל בתי המרקחת ובתי
מסחר סמי הרפואה ברוסיה.

חברת יין סן-רפאל
כולאנס-דרום (צרפת).

אזהרה

Compagne du Vin de
„SAINT-RAPHAEL“

Valence Drôme, France,

נוסדה בשנת 1872

מודיעה כי נראה בשוק יין סן-רפאל מוין ועל כן ישימו נא קוין היין
את עינם על חותם הפאבריק (Trade Mark) שלנו המאושר
ע"י הרפרטמנט למסחר ולחרשת המעשה ע"פ נוי 1438.
על כל בקבוק נמצא חותם בית המבט, חותם הפאבריק והמארקע
של אגודת הפאבריקנטים נגד הויופים ומחברת דר. דע-בארע עיר
יין סן-רפאל כי מחוק הוא את הגוף ומרפא.

ברוסיה:

לשנה . . . — 6 ר"כ
 לחצי שנה . . . — 3 "
 לרבע שנה . . . — 1.50 "
 מחיר כל גליון 80 הילר, 15 קופ'.

בעד חילוף הכתבת 20 קופ'.

מחיר מודעות:

בעד כל שורה קטנה פטיט 20
 הילר, 10 קופ'.

Ersteht jeden Donnerstag.

הדור

יוצא אחת בשבוע.

המיל: חברת "אחיאסף".

תנאי החתימה:

באוסטריה-אונגריה:

לשנה . . . — 14 קראנצן
 לחצי שנה . . . — 7 "
 לרבע שנה . . . — 3.50 "

בשאר ארצות:

באשכנז לשנה . . . 12 מארק
 באנגליה לשנה . . . 12 שילינג
 בשאר ארצות לשנה 17 פראנק
 בארץ ישראל . . . 15 פראנק.

Krakau, 7 Feber 1901.

Nr. 7. — גליון ז.

קראקא. י"ח שבט תרס"א.

מדינה בתוך מדינה.

מאת

יוסף קלוזנר.

מיום שנתגלה לנו מאקס נורדי במחנה הציוניים, ראינוהו תמיד עוסק רק בסתירה: דרשותיו בארבעת הקונגרסים היו שלילה ארוכה אחת, וכן היו גם מאמריו. רק מאמר אחד חיובי כתב במשך ארבע השנים האחרונות (תעודת הציוניות), ואולם גם הוא יצא מתחת עטו צנום וקצר למדי. רק בזמן האחרון וכינו למאמר אחד של נורדי, אשר ערכו החיובי מרובה ותורה שלמה כלולה בו. מכון אני לאותו מאמר שוכח לפרסום גדול ונקרא בשם: "שווי הוכיות המדיני של היהודים".

את תכנו בפרטיות אין לי צורך למסור להקוראים; רק עיקרים אחדים ממנו, הדרושים לענינו, אוכיר פה בקצרה.

נורדי השנון, השוגא כל ישר מוסכם ומתאב חצאי-דברים, אינו אוהב את הכלל: טוב מעט מאפס. מתירא הוא מפני כל אור מתעה, ושווי-הוכיות של היהודים הוא בעיניו אור מתעה כזה. לדעתו: אלו היו היהודים יודעים כי אין להם על מה שיסמכו, אלמלא היו בוטחים בהסד לאומים, אז, ראשית, היו דואנים לעצמם יותר, ושנית, לא היו מוכרים את יהדותם בנדי-עדשים לעתיד לבוא, שגם הוא עוד מוטל בספק. נורדי, בסתרו בכל עוצם כשרונו המזהיר את התקוה לאימנציפציה שלמה, מעורר בזה את היהודים לאכטואימנציפציה, לעזרה מעצמם. וזה הלא הוא הצד החיובי והעיקרי שבציוניות. כי את כל דברי מאמרו המצוין ערך נורדי אל הציוניים, אל זו המפלגה הרביעית הקטנה, הרופה שקיום האומה הישראלית ילך ויתמיד ושהיהדות תקום לתחיה. מבני מפלגה זו הוא דורש, שלא ירמו את עצמם, שלא ירדפו אחרי אור מתעה. כי הרדיפה הזאת משפילה אותנו ומזיקה לנו. היא משפילה אותנו, מפני שעל ידה התחילו היהודים רבי הכשרון באמת לבקש שדה-עבודה ומקום הצטיינות מחוץ למחנה ישראל; וככה התחלנו אנו בעצמנו לכבד רק את אלה מן היהודים, שהעמים האחרים נותנים להם כבוד, ואת בעלי הכשרונות העובדים רק לטובת אומתנו בלבד אנו מבזים או מסיחים את דעתנו מהם. אנו מכריזים בקולי קולות ובשמחה רבה על כל אות הצטיינות, שנחנו העמים ליהודים, ושוכחים כי כל יהודי המצטיין באיזו מפלגה מדינית או עומד בראשו של איזו מוסד כללי, כבר אבד לנו היהודים לנצח. וזהו גם הנוק הנדול האחד, שיכולה להביא הרדיפה אחרי אימנציפציה גמורה

בתנאים ההווים: היהדות מתדלדלת מאד ומתרוקנת מטובי בניה ומכל אנשי הרוח העברים. והנוק השני — שאינו קטן מן הראשון — הוא התחזקות הרשעה האנטישמית בשביל שהיהודי נדחק למקום שאין שם הפיץ בו. העמים הורגלו לראות תמיד את היהודים בתור נכנעים, ולפיכך אינם יכולים לסבול יהודי בתור מושל ומנהיג. על כן דורש נורדי, כי היהודים המהוננים בכשרונות גדולים יצמצמו מעתה את כל עבודתם בתוך עמם ולא מחוצה לו. על ידי שיבת הבנים המצוינים האלה לנבולם יבוא רוח-חיים בכל היהדות שכנולה. קהלותינו נתדלדלו באופן נורא, יען כי רק נמושות ואנשים קטנים נוהגים בהן. האורגניזציה של הקהלות דואגת כעת רק לבית-הכנסת ולבית-העולם. ואולם אז, כשישובו אל היהדות טובי בניה, תכלול האורגניזציה הזאת את כל חייה-החומר וחייה-הרוח של היהודי. היא תסד בתי-ספר לעם ובתי-ספר בינונים, ואחר כך, כשיתרבה העושר ויתגדל הרגש של-צבור, תסד גם בתי-ספר גבוהים וספציאליים, תערוך תערוכות עבריות של אומנות ואינדוסטריה, תסד מוזיאות, תיאטראות, אקדמיות — מדוע לא? — תקבע פרסים בעד יצירות בכל המקצועות, תציב מצבות-זכרון של פומבי לגדולים מישראל; ובכל האמצעים האלה תשתדל להניע ראשית-לכל רק אל המטרה הגדולה האחת: כי יהרלו היהודים לבנות את עצמם ביוון נורא כזה.

כל הדברים האלה מובאים בכונה. בכדי להראות עד כמה גדולה ורחבה הפרוגרמה של נורדי. נורדי דורש, כי יהיה לנו בחוג היהודי שנברא — יהי שמו נישו או תחום או קהל — או מרכז לאומי בקרב העמים — כל מה שיש לעם יושב על אדמתו. אפילו מצבות-זכרון של פומבי אין מן הצורך למנוע ממנו; והוא מקוה, כי במרכז הלאומי הזה תהא ביכלתנו ליצור יצירות לאומיות, שאחר כך אפשר יהיה להן להיות נעשות לקנין לכלל האדם כלו — ממש כמו שאפשר דבר זה לכל עם הפשי בחייו הלאומיים, שלא נרע מזכותיו דבר. יצאו נא בתחלה מקרבנו אנשים כמו פאסטייר, קאך, ציסטער ורענטנען. שום אנטישמיות שבעולם לא תוכל לעמוד בפני ההמצאות של המיקרוביולוגיה ושל הפיזיקה, שום אנטישמיי לא ימנע את עצמו מהתרפא ממחלת השושנה ולא יסרב להגן על עצמו מפני קדחת רביעית. אז לא נהיה בודדים בתוך הנישו, אשר ניסד ברצון הפשי בתור מקלט הפשי לישראל, מכל עברים ימצאו את הדרך לאותו הנישו, אם ימצאו בו המצאות גדולות בשדה המדעים, יצירות שאינן מצויות במקצוע האומנות והספרות, מוסדים חדשים בחיי המדינה והחברה והכלכלה. ואל הנישו הזה יבואו לבקש מורים, אשר יכניסו

ללכות תלמידיהם, יהד עם ידיעות חיוביות, גם רנשות-כבוד אל האידא-
לים העבריים הנשאים ואל כשרון-המעשה של היהודים.

נורדוי מדבר אפוא במאמרו המצוין על דבר Status in statu.
הוא רוצה ודורש כפירוש, שהיהודים יהיו גוי בקרב גוי, מדינה בתוך
מדינה. הדבר הזה אינו חדש. אם כי עד כה לא השמיע עוד אותו איש
בבהירות מפליאה כזו ובכשרון מזהיר כזה. את עיקר רעיונו של נורדוי
כבר שמענו, למשל, מפי דובנאוו, ואותה התשובה, שענו להלאומי המצוין
הזה בשעתו, אפשר להשיב גם לנורדוי: במקום שלא יהיו היהודים רוב
התושבים, אי אפשר שיהיו להם חיים לאומיים שלמים עם יצירה
לאומית חפשית ומקורית לגמרי. ואולם נורדוי עושה את השאיפה
שלו לבלתי-אפשרית עוד יותר ממה שהיא לפי שיטתם של הקודמים לו.
דובנאוו, למשל, מחליט, שהיהודים בארצות הגולה מחויבים לשאוף לא
רק לזכויות אזרחיות בלבד ולא רק לזכויות מדיניות בלבד, כי אם גם
לזכויות לאומיות; הוא חושב כי אחרי ששינוי היהודים את הזכויות
האזרחיות והמדיניות, אפשר יהיה להם להיות גם בארצות הגולה עם
שלם ומוכתר בכל הנימוסים והקנינים הלאומיים, שיש, למשל, להביהמים
והסלובאקים, אם כי גם הם אינם עמים שלישיים. ואם גם דבר זה אי-אפשר,
אחרי שאנחנו המעט בכל הארצות, תחת שאפילו הסלובאקים במחוזות
ידועים הם הרוב, הנה על אחת כמה וכמה אי-אפשר כלל וכלל שדמיונו
של נורדוי יצא מן הכח אל הפועל. עם שלא תהינה לו זכויות מדיניות,
מכלי-שכן שלא תהינה לו זכויות לאומיות. כדי ליסד יבתי ספר נבונים
וספיציאליים, מוויאות, תיאטראות, ואקדמיות, ולא אלה בלבד, אלא
אפילו גם להציב מצבות-זכרון של פומבי לנדרולים מישראלי — לכל
אלה דרושים רשיונות אוספיציאליים או לפחות הסכמתם של הרשות ושל
העם העיקרי; עכשיו, שאין היהודים עושים כמעט דבר בשביל עצמם לעצמן
ואת כל כחותיהם הם מקדישים לאותם העמים שבתוכם הם יושבים —
צועקים האנטישמיים בלי-הרף כי יחל בירי היהודים, על אחת כמה
וכמה שילונג העיקריים על משוללי-הזכויות המדיניות אשר נועזו ליסד
להם מדינה בתוך מדינה בארץ לא להם. ובכן גם התקווה להתמעטות
הרשעה האנטישמית פחותה היא למדי. והאפשרות לנשם את כל
תכניתו של נורדוי פחותה עוד ממנה. על כן חושבים רבים כי רעיונו של
נורדוי אינו כדאי שיטפלו בו הרבה. ואולם טעות נמורה היא בידם של
החושבים כך.

אלו היתה הפרוגרמה של נורדוי טובה כש היא לעצמה, או
למרות מה שאין אנו מאמינים באפשרות התגשמותה לפי מצב הדברים
בימינו, היינו חושבים כי השאיפה לנשם את הפרוגרמה הזאת טובה
ורצויה היא גם כשהיא לעצמה. מאנטי אומרת לפויסט, הרוצה לראות
את הילני, זו היפה היונית הקדמונית: יאני אוהבת את אלה השואפים
אל מה שאי-אפשר. השאיפה אל מה שאי-אפשר נוטלת מעם זה מעט
מעט את אי-אפשריותו. כי מה שאי אפשר היום, יכול להיות אפשר מחר,
במקום אחר ובתנאים אחרים. תחום המושב של היהודים הולך ומתכווץ.
בכל מקום שהיהודי בא שם, הוא בורא לו תחום מושב או גיטו מיוחד.
ובכן לא מן הנמנע הוא כי בגלילות ידועים יהיו היהודים לאחר איוה זמן
למין רוב מכריע, שאפשר יהיה לו לסדר את כל עניניו כרצונו, — כמובן,
אם תהינה לו זכויות-מדיניות, שעל ידיהן תהא ביכלתו להגן על זכויותיו
הלאומיות. נצייר לנו במחשבותינו, כי ארגנטינה היא ארץ טובה באמת,
והיהודים התישבו בערבותיה בהמון רב ועל פני שטח גדול. או, כמובן,
אפשר היה להיהודים האלה לנשם את תכניתו של נורדוי. ואולם בנקודה זו
היה מתחיל ההבדל העיקרי שבין נורדוי וחבריו ובין הציוניים בעלי הרוח

העברי. הציונים בעלי הרוח העברי לא היו מסתפקים בניטורחני מחוץ לארץ-
ישראל. העיקר בעיניהם הוא — לא שהיהודים יקמו מקרבם אנשים כפאסטייר
ורענטנען (במדעי-הטבע לא היה עם ישראל מפליא לעשות מעולם), כי אם
שיעמידו להיהדות אנשי רוח חדים, כלומר אנשים אשר יאריכו גם
מזה והלאה את חוט התפתחותו של הרוח העברי בתמציתו ההיסטורית
ועל יסודות קולטורה כללית, ודבר זה אי אפשר בארצות הגולה. כי
הרוח העברי הזה יסודו בעבר הרחוק של הנביאים, ושרשו קבוע באדמת
הנביאים. קולטורה עברית בארצות הגלות תהיה לעולם רק זמורת-זר. מרכז
לאומי בקרב העמים יהיה תמיד כעין הפסק החיים ההיסטוריים של העברי.

רק התאחדות העבר עם ההוה יכולה לבדו לו עתיד לאומי.

ואולם נורדוי וחבריו לא כן יחשבו. הם חושבים, כי היהדות יכולה
להעמיק שרשיה גם בעודה על אדמת נכר, מפני שהקולטורה שהם
רוצים בה אינה היסטורית, כלומר אינה צריכה להאריך את חוט העבר של
הנביאים ואינה משתלשלת מתוך האידאליים העברים הקדמונים. הקורא
התבונן בוראי כי נורדוי, בדבריו על היצירות במקצוע האומנות והמדעים,
הספרות והחברה, אשר תבאר היהדות בניטו החדש שלו, מזכיר רק יצירות
כלליות וגאוני רוח כלליים. על אדות יצירה עברית מקורית לא ידבר כלל.
וזה הלא הוא העיקר בעיני הציוניים, הניכי המקרא והתלמוד והספרות
החדשה. אם העיקר הזה חסר מן הספר, אז גם ארץ ישראל למותר, כי
די בארץ לישראל בלבד. כי אמנם את כל קניי הרוח הכלליים
יכולים אנו לרכוש גם — ועוד בנקל יותר הרבה — בהויץ לארץ, ואלו
רק הם בלבד היו חסרים לנו, כי אז היתה הציוניות כלה למותר.

פה הנענו לנקודה עיקרית אחת, הנינעת ביהוד ביהוסה של הציוניות
אל תכניתו של נורדוי.

רק ציוניים מעטים נמצא עתה שלא יורו, כי לעולם לא יצאו כל
היהודים מאירופא לפלשתינא. הכל יודעים — אם כי לא הכל מודים
בזה לאחרים — כי אפילו אם ישינו את ה-טשארטר, אשר אליו יקוו,
אי אפשר יהיה להושיב בארץ ישראל בלתי אם חלק קטן מן היהודים
והרוב הגדול ישאר תמיד באירופא. ואולם אותו המעוט, שיעשה לו
מרכז בארץ ישראל, בהיותו הרוב בארצו ההיסטורית ובהיותו
בארץ ההיא חפשי בהתפתחותו הרוחנית מלהיץ רוחני של קול-
טורה זרה — יחשב או למרכז של היהדות כלה, לעצם היהדות. דבר
כזה כבר היה לעולמים — בימי הבית השני. היהודים בארצות הגולה
(למשל בבבל ואלכסנדריה) היו אז מרובים במספרם מן היהודים אשר
בארץ-ישראל, ובכל זאת יצרה רק היהדות בפלשתינא את שתי היצירות
הקולטוריות היותר גדולות של סוף ימי-הקדם שלנו — את הנוצרות
בצד אחד ואת המשנה והתלמוד בצד שני. היהדות האלכסנדרינית, למרות
כל עשרה רוב חכמיה ופילוסופיה, לא השאירה רושם ניכר בחיי האומה
כלה. היהודים שחיו אז בארצות הגולה, חשבו תמיד את מעצם בין
הגוים למצב שאינו טבעי, ואת ישיבתם בארצות הגולה לשיבה ארעית.
למרות היותם הם המרובים, נשאו תמיד עיניהם אל המועשים, אל המרכז,
אל המטרופולין של היהדות ההיסטורית. ככה אנו מציינים לנו גם את
מדינת-היהודים העתידה. רוב ישראל ישאר בחוץ-לארץ, ואולם המועט
שיתישב בארץ ישראל, יהיה נחשב לשוב של קבע, בשעה שהישובים
הישראלים בארצות הגולה יהיו נחשבים תמיד לזמניים וארעיים. יצירות
עבריות, לאומיות ומקוריות באמת, תבראנה רק בתוך המועט ההוא, ומן
המרכז הזה תצא תורה ואורה לכל נקודות ההקף.

ואולם אם נשאף לנשם את תכניתו של נורדוי, אז ישנו פני הדברים
לגמרי. בהויץ לארץ יהיה לנו כל הדרוש לעם: אקדמיות, תיאטראות,

הלא ידעת, אדוני, מה ענו כה"ע העברים על הדברים שמסרתי לועד חר"צ בשיבו מא"י בשנה שעברה. ואולם כל זמן שלא היו התשובות האלה אלא דברי "מבינות" בלבד, כל זמן שהשתדלו בעליהם להראות "בחושי", שדבר זה לא ראיתי ודבר זה לא הבנתי, שהצעותי אינן נכונות והצעותיהם טובות מהן, — לא יכלו לנו לזנוז שנותי מעיני אפילו שעה אחת ולא עלה על דעתי להכנס בוכוחים עם האנשים האלה. כי הן ידוע כבר מאז, שאני אינני רואה ואינני מבין מה שהללו ודומיהם רואים ומבינים, וזה לי עשר שנים ויותר שאני מציע הצעות שאינן נכונות ושהצעות אחרים טובות מהן, כמו שהראה הנסיון. אבל עתה, כנראה, כבר כלתה נביאתם של ה"מבינים", ובמקומם יעלו על הבמה, "מכחישים". לע"ע אני מוצא בכה"ע רק, "מאמר" אחר ממין זה, הבא להעיד, כי דברים שספרתי לפני הועד לא היו מעולם; ולפי שהמנהג הוא במקרים כאלה לחשוב שתיקה כהודאה, לכן מוכרח אני, למרות רצוני, למסל הפעם ב"הכחשה" זו.

גן יש לחי"צ בא"י, שמיסדיו הראשונים התחייבו לכל חבר, המשתתף בו בממונו, לפעם שם עין את רונ אחד על שמו ולשלוח לו אח"כ בכל שנה אתרונ "משלוי", מן העין אשר שמו נקרא עליה. הגן הזה, ביחד עם אותה התחייבות, עבר לפני איזו שנים בירושה לועד חר"צ. והנה עתה, בהיותי בא"י, נודע לי, שאי אפשר למלאות תנאי זה, מפני שעצי אתרונ, כשאנים, "מורכבים", ישאו פרי רק ארבע או חמש שנים ואח"כ ימותו, באופן שבכל שנה עתידים למות מעצי הגן כהמשה ועשרים %, ונמצאו בעלי העצים האלה משוללים לאיזו שנים אותה הזכות שבשבילה ועל מנת כן השתתפו בדבר, עד שיישובו וישעו לכל אחד עץ חדש תחת המת ועד שינמול זה את פרוי ויעברו עליו שנות ערלה, וכעבור עוד הפעם שנים אחרות, ישוב עליו גם השני, וכן הלאה. כמובן, הודעתי את הדבר להועד, כי קבל עליו תנאי שלא יוכל לעמוד בו, והודעתי זו נדפסה במחברת שהוציא הועד. עתה הנה באה ה"הכחשה" ושוענת: "להד"מ! כך וכך עצים נמצאים בגן וכל עץ יביא כך וכך אתרונים, נמצא שיש אתרונים די והותר לכל החברים. הן רואה, אדוני, שאחיות-עניים כזו יש בה מעט סכנה, שמא יעיין הקורא בנף הדברים הנדפסים וימצא מפורש, כי לא על מספר האתרונים הדתי, כי אם על מספר העצים, ואף אם אלף אתרונים יביא כל עץ, לא יוכל הועד למלאות מה שקבל עליו, ליתן לכל חבר בכל שנה אתרונ מעין שלו. אבל כדאי להם לבני א"י להעמיד עצמם במקום סכנה, בשביל שיוכלו להוסיף, כי "אדם שאינו הגון" נדמן לי, והוא "בשביל נפיה פרטית הכשילני בהלכה פשוטה זו". הן אמנם הקוראים בחו"ל אינם יודעים, מי הוא "אדם שאינו הגון" זה, אבל בא"י הלא ידעו הכל, אל מי מרמזים הדברים — והמטרה הושגה...

ואותו גן עצמו מצאתי, ע"פ שומת מומחים, שעלה ביוקר מאד, הרבה יותר מכדי שווי, וגם את זאת הודעתי לשולחי. ועוד הפעם טוענת ההכחשה: "להד"מ! גן כזה, "שנעבר רק ע"י פועלים עבריים", ששכר עבודתם רב, אי אפשר שיעלה בפחות ממה שעלה, וגם בהכחשה זו יש מעט סכנה, שהרי לע"ע עוד לא כל הפועלים העברים עזבו את הארץ, ויש עוד שם מהם שיוכלו להעיד, כי בעת שהיתה העבודה באמת מרובה בגן וכמאה פועלים עבדו בכל יום (עתה יעבדו בו רק משלשה עד חמשה פועלים, ואין ההוצאה על זה גדולה אפוא), היה רק כשליש מהם עברים וכשני שלישים ערביאים. אבל גם הכחשה זו עריכה היתה לבוא בשביל אותו "אדם שאינו הגון", שחושדים אותו בא"י (בטעות!), כי רק על שומתו לבד נסמכת.

אנשים כפאסטייר ורענטנען; כדי לרכוש קנינים כאלה אין באמת צורך לישראל בקרקע לאומי והיסטורי. קנינים עבריים לאומיים, כלומר, יצירות שבהן יתגשם הרוח העברי בכל עצם מהותו, אינם נחוצים כלל, לדעתם של הציונים המערביים. ולמה אפוא דרושה לנו ארץ ישראל? למה לנו מדינה יהודית בכלל? וכי בשביל שיהיו לנו פקידים כאמטרהאזי וגינר ראלים כמערסע ומלחמות תמיד? הו"ן מזה, הלא יהיה לנו בתוך הניטו, שיצר נורדוי בדמיונו, הכל, כלומר, כד מה שדרוש לאומה בכלל — הו"ן מקניני-הרוח העבריים, שאין נורדוי וחבריו רואנים להם ביותר. עם שמקים כאיזו ארץ — מעצבות זכרון של פומבי לנרוליו, עם כזה אינו חושב עוד את ישיבתו בארץ ההיא לישיבה ארעית, ועם כזה לא יחשוב עוד את עצמו לגולה ונורד ולא יהלום עוד את שיבת שכונה של ארץ עתיקה אשר במזרח הרחוק.

הדבר מובן כי לידי פרוגרמה של עבודה כזו, היו יכולים לבוא רק אותם הציונים שהיהדות בתור פידוקט היסטורי ורוחני אינה ידועה להם או אינה נחשבת בעיניהם כלום. כל ציוניהם נוסדה על צרת היהודים, ואת התשועה מצרה זו ראו ביסוד מדינה יהודית באמצעות הדיפלומטיה; וכאשר נוכחו שמעשה זה הוא לעת-עתה מן הנמנע, לא נשאר להם דבר מציניהם כשהיא לעצמה, ובעל-כרחם הם מפנים את לבם אל יסוד-מדינה יהודית בתוך הגלות, כלומר, אל יסוד-מדינה בתוך מדינה.

כשאנו לעצמנו, אנו מתיראים לא מפני התנשמות תכניתו של נורדוי — כבר ראינו כי דבר זה אי-אפשר כלל בזמננו ובתנאי חיינו עתה — אלא מפני השאיפה להתנשמותה. כחותינו רלים ומצומצמים כל כך, עד כי, אם נשקיע אותם בעבודה הדרושה כדי להשיג אפילו מקצת מתכניתו של נורדוי, אז נשאר באין כחות ובאין — ציונים.

גם זולת מאמרו של נורדוי יש לנו סימנים הרבה, המוכיחים ברור, כי הציונים הולכים ומתקרבים לאותם הלאומיים העברים שאינם מאמינים בתחית האומה על אדמתה ההיסטורית. כל ההתבטה של הפרוגרמה הציונית בקונגרס הרביעי ולאחריו כוננה למטרה זו. באוסטריה כבר התאחדו הציונים עם אותם הלאומיים שדבר אין להם אל ציון (ועל העליונה היתה ידם של הראשונים), ובווינא נעשה דבר זה בעצתו של ד"ר הרצל עצמו. נורדוי צעד עוד צעד אחד ילפנים, ואנו רואים אותו קרוב מאד בדעותיו אל דובנאוו, החושב את הציוניות לימקה פרטי של התנועה הלאומית; ורק בשעה שהלאומי דובנאוו מדבר תמיד על יצירה עברית מקורית ועל אידיאלי הנביאים, מרבר הציוני נורדוי על הפיוקא והמיקרוביולוגיה והמצאותיהם של פאסטייר ורענטנען — עוד צעד אחר כזה, והתנועה הציונית תהרל מהיות ציונית, והקונגרס הציוני יעסוק ביסוד קופות של תמיכה לחולים ועניים והציונים יעסוק בכל מה שתרצו, אך לא — בציון.

ווארשוי, ר"ח שבט.

מכתב אל העורך.

אדוני העורך!

הדברים המעטים שיבואו בזה אין בהם אמנם לא תורה ולא חכמה, וזלתי מסירת מורעה בלבד, ובכל זאת אבקשך לתת להם מקום לא בחלק המודעות, כי אם בין המאמרים והקוראים לא יתרעמו עליך בשביל זה, מפני שכבר הורגלו לקרוא ככה"ע שלנו, "מאמרים", שלשי מטרם אינם באמת אלא מעין "מודעות" פרטיות, הבאות לתועלתם או להפסדם של יחידים. —

השקפה על דברי המדינות.

(כנות המלכה וויקטוריה. — ימי ממשלתה ושיטתה המדינית. —
הקיסר ווילהלם באנגליה. — יחס ממשלת גרמניה לאנגליה. —
שאלת הבורים. — נצחון הבורים. — האנגלים בנגב אפריקא.)

וויקטוריה מלכת אנגליה מתה נקנה ושבעת ימים, ועל כסאה ישב עתה בנה, איש קרא לעצמו שם עד ו א ר ר ה ש ב י ע י. לפני ימים לא מרובים היתה האשה הזקנה מטרה לחצי לענן הסיפורים בגרמניה ובצרפת, בקנאתם את קנאת הבורים. ככל שבוע ושבוע המציאו ציורי-היתול חדשים וחדידים להתל בהמלכה הזקנה, כאלו מאתה יצא דבר המלחמה לבני אנגליה. עתה נשתנה הנוסח בכה"ע. עתה זוכרים פתאם, כי לא מטעם המלך או המלכה קוראים באנגליה מלחמה או כורחים ברית שלום, אלא מטעם רוב ועד-העם, אשר הממשלה מקרבו תצא ואילו היא נכנעת. מפני מה זוכרים כה"ע בגרמניה ובצרפת עתה את הדבר הזה? יען כי אחרי אשר הלכה הזקנה לעולמה עלה על לב רבים, כי יותר מששים שנה מלכה וויקטוריה, ובתקופה זו עלתה ממלכת אנגליה למדרגה נבונה. מימות המלכה המהוללה אליזבת לא ישב עוד מושל אדיר על כסא אנגליה כאשה הזאת, אשר עלתה למלוכה טרם מלאו לה עשרים שנה. ובהיות כי רבים מהללים את טוב טעמה ואת כשרונה העצום, לכן הפכו אויביה עתה את הסדר והטעימו את הדבר, כי על צד האמת לא המלך ימשול בגבורה, אלא העם ובאי כחו בועד המדינה, ואם כן, לא היא העלתה את הממלכה למדרגה נבונה כזו.

אין ספק, כי הדברים האלה צורקים ברובם. המלכה וויקטוריה שמרה כל ימיה את הוקי המדינה, וגם לא התערבה מעולם בסכסוכי הכתית המדיניות. ורק אחר-העם את משפטו באמצעות הבחירות, להיכן פניו נוטים, באה גם המלכה תיפק ומיד ומסרה את ההנהגה המדינית בידי ראשי הכתה שנצחה בבחירות. ידוע לנו, עד כמה היה גלדסטון שנוא נפשה, ועד כמה היה קשה לה להפריד מן הלורד ביקונספילד, אשר בו שמה תמיד מכטחה; ואולם עם כל זה לא מרתה את פי העם, וכאשר נצה גלדסטון את ביקונספילד בבחירות, לא חשבה אף רגע אחד מחשבות לעמוד על דעתה. אכן במקום ענותנותה, שם אנו מוצאים את גדולתה, והן הן גבורותיה. גם באנגליה לא יבצר מן המושל, לסכסך כת מדינית בחברתה, ואלו היה עם לבה למשול בנאותה, לא היתה חסרת אמצעים שונים, בכדי להפיק את זממה. ואולם באופן כזה היתה אנגליה מפסדת את מיטב כחותיה במריבות הכתות המדיניות, תחת כי ידעה המלכה החכמה עת לכל הפיץ, ועל ידי זה התאחדו כל הכתות בהרמת קץ הממלכה. כל יודעי דבר יעידו, כי כבוד המלכה היה גדול מאד בעיני העם, וכל איש, אשר שמע את שם המלכה יוצא מפורש מפי חברו, היה רגיל להסיר את כובעו ולהשתחוות ביראת הכבוד. ואולם לא עברה בני עמה מיראה, כי אם מאהבה על נדיבות רוחה ועל יושר מדותיה ולבה הטוב. ושלא בכונה השפיעה הרבה על המדינה לטובה. הקיסר ווילהלם שמע את דבר מחלת המלכה הזקנה וימהר לנסוע לאנגליה. על הדבר הזה שמחו שם כל פנות העם שמחה גדולה. שרם אמת כעת בין גרמניה ואנגליה; ואולם הלאומיים הקנאים שבגרמניה מבקשים תואנות ואומרים, כי רק מפני קרבת-משפחה שבין אנגליה וגרמניה עמדו הנרימים מננר לעם הבורים ביום שבות האנגלים את חילם. אבל באמת אין הדבר כן, אלא להפך: השיטה המדינית נרמה, שלא התערבה ממשלת גרמניה בסכסוכים האלה. הקיסר ווילהלם לא השגיח מעולם בקרבת-משפחה שבינו ובין זרע המלוכה באנגליה, וגודע הדבר למדי, כי מצד זה אין שום השפעה על מושל גרמניה. ואולם ממשלת

ועד הן משני-גונון אהר — Und da liegt der Hund begraben — אשר אחר חקירה ודרישה, כקרת הפנקסים וכי, באתי לידי הכרה, שהוא חייב במקצת ברוע ההנהגה, ויעצתי מפני זה להועד למסור מעתה ההשגחה לאגרונום אחר מלומד, שיש לו גם בלעדי זה עבודה אחרת במושבה שבה הן, ויש לקיות שתהיה השגחתו יותר מעולה וגם תעלה בזול יותר. ולפי שידע הועד, כי האגרונום הזה, מפני שחלה מהלת הקרחת הירוקה ואינו יכול לישב בקביעות באותה המושבה, ששם הקרחת מצויה, הוא דר במושבה אחרת ובא לזו רק פעם או פעמים בשבוע, — לכן הודעתי להועד, שאין יתרון בזה גם להננין הקודם, כי גם הוא הוכרח, מפני מחלה זו, לעזוב את הבית אשר על יד הן, שגרו בו מקודם, ולעקור דירתו למושבה אחרת, וגם הוא בא לראות את הן רק דרך ארעי. והנה גם על זה טוענת ההכחשה: להר"מ! כי "כל זה נאמר רק בגנן החדש", שבידו יעצתי למסור את ההשגחה, אבל הננין הקודם, לא חלה מעוררו את המחלה הזאת. ולא אכחך, כי מתחלה לא האמנתי למראה עיני: הנה הבית אשר בנן עוזב ישומם, והננין עצמו מתאונן לפני, כי הוכרח לעזובו מפני מחלתו וכי קשה לו להשאר במשמרתו, מפני שעל פי מצות הרופאים הוא יכול לבוא אל הן רק לשעות אחדות פעם או פעמים בשבוע, ושאר הזמן הוא יושב בטל במושבה אחרת, — וזה בא ומעיד, כי "זכרוננו הטעני": אבל אנשים אחרים מתושבי א"י, שבאו זה עתה משם וידעו דבר ההכחשה עוד קודם שנתפרסמה בדפוס — הם פירשו לי את הדבר: אמנם כן, חלה הננין וגם עזב את הבית ויושב ברחוק מקום — הכל כמו שספרתי — אלא שהקרחת אשר חלה בה לא היתה "ירוקה" ממש!... ובוה אפוא השתמשה ההכחשה והעירה, כי לא חלה הננין את "המחלה הזאת" (כאלו היונו באספה של רופאים ועוסקים בשאלה עיונית, אם המחלה היא "זאת" או "לא זאת"? ואם הקוראים יבינו את הדברים כפשוטם, כי לא חלה הננין כלל ולא עזב את הבית שאצל הן ואינו צריך לבוא מרחוק פעם או פעמים בשבוע — שהרי על זה בלבד אנו היום לנופז של דבר — מה בכך? הרוצה למעות יטעה!

כן, אדוני, הכחשה הבאה מא"י צריכה למוד...

ואולם בשביל הכחשה זו בלבד לא הייתי טורה כל הטורה הזה, אלא שקרוב בעיני, כי זו אינה אלא "הנסיון הראשון", ובמותה עוד ירבו וירבו. הן לא זה הוא המקרה האחד, שהביאתני שכיחות, למרות חפצי, לפגוע לרעה בעניני איש פרטי, והאיש הזה אינו האחד, שיש לו גואלים בין "טובי חוצ"ץ" בארץ ובחו"ל, ומה אם כל אלה מאנשי א"י, שייגישו איזה נזק לעניניהם בדברים שאמרת, יכתבו לנואליהם מהתם להכא, שיכתבו הם לאנשי שלומם מהכא להתם, שישלחו אלה הכחשות מהתם להכא — הרי לא יהיה סוף לדבר, ואף אם אפנה לבי מכל שאר עניני ואשב ואכתוב יומם ולילה רק הכחשות להכחשות, עדיין אין אני מספיק... לכן לא נשאר לי כי אם למסור בזה מורעה למפרע, שמקבל אני עלי אחריותם של כל הדברים שספרתי ושעתיד אני לספר מעניני ארץ ישראל, ולא אכלה זמני לבטלה בוכוחים עם בעלי הכחשות. אם נכשל אני לפעמים, ככל אדם, בטעות שיש בה מבושול לרבים או נזק ליחיד, איני ממתיך עד שיבואו אחרים להכחישני, אלא מקדים אני תמיד להודיע בעצמי, כי דברים שאמרת טעות היו בידי. ובמקום שאיני עושה כן, אל נא תחשב שתיקתי כהודאה, אלא הרי היא כאלו אמרתי: כתבו לכם הכחשות כאות נפשכם — והאמת לעולם עומדת.

ברגשי כבוד

אחר העם.

אודיסא, ד' שבט תרס"א.

שהצטיינה בהן המלכה גם בחייה הפרטים וגם בעניני הצבור, ומלכת אנגליה אצלה מרוחה הטהור על כל שריה ויועציה ותהי להם למופת במעשיה.

ומי יודע אם לא הרשמים שקבלה המלכה בימי ילדותה, השפיעו עליה לאהבה את היהודים כל ימי חייה.

עוד בילדותה באה ויקטוריה במנע ומשא עם היהודים. היא ואמה הדוכסית קענט היו באות לפרקים בימי הקיץ לראמסנעט, מקום מושב הסיר משה מונטיפיורי, והילדה ויקטוריה השתעשעה שם על פני החול עם ילדות אשר כנילה, ובין הילדות האלה היו גם ילדות עבריות. כאשר באה ויקטוריה עם אמה לגור בראמסנעט, אז מסר להן הסיר משה מונטיפיורי את פתח שער הצרו למען תוכלנה לטייל ולהשתעשע באין מעצור בחצר אחוזתו. ואחרי כן, בהיות הנערה למלכה, זכרה עוד למשה מונטיפיורי את חסדו ותתן לו תורה על דבר העונג אשר שבעה בהיותה בראמסנעט.

בשנה הרביעית למלוכת ויקטוריה היתה עליית הדם בדמשק, טרם צאת משה מונטיפיורי למצרים להשתדל שם בעד אחיו הנתונים בצרה, נתקבל מאת המלכה בהיכלה, וכאשר שב ממסעו נתכבד מאת המלכה באות כבוד מיוחד אשר יתן רק לרוזנים ונסיכים. גם נחנה אז הרשיון לד"ר מק קול להקדיש לשמה את ספרו אשר כתב בביטול עליית הדם.

כאשר שב סיר משה מונטיפיורי ממסעו ברוסיה בש' 1846 כבדה אותו המלכה בתואר הכבוד בארוניט, ובוה האתה עוד הפעם עד כמה ננע אל לבה גורל היהודים בארצות אחרות. אז כתב אל מונטיפיורי ראש המיניסטרים סיר רוברט פיל לאמר: "המלכה חפצה להראות, כי מוקירה היא פעליך למען אחיך ואת מעשיך לטובת אהבת האדם וההשכלה". אחרי כן היתה המלכה מתנהגת עם הסיר מונטיפיורי כעם ידיר נפשה. במלאת למונטיפיורי מאת שנה שלחה אליו מלגמה כרברים האלה: "הנני מכרכת אותך מעומק לבי במלאת מאה שנה לשנות חייך המלאים כבוד ותועלת". כאשר מת משה מונטיפיורי בא לראמסנעט מכתב מאת פקיד-הצבא הנרי פאנסאנביי, להודיע כי המלכה צותה אותו להביע את דאבון לבה, כי בשביל טעות בזמן ההלויה לא בא איש מבית המלוכה ללוות את משה מונטיפיורי בשם המלכה כפי רצונה.

באותו הזמן אשר עלתה המלכה ויקטוריה לשבת על כסא המלוכה היה סיר אייויק ליאון נאָלדסמיד משתדל בכל כחו להרים את מצב היהודים באנגליה. וסיר אייויק היה הראשון אשר נתכבד מאת המלכה כתואר הכבוד בארוניט בש' 1841. בש' 1890 בקרה המלכה בעצמה בבית ראָטשילד ולזכרון בקורה נטעה עץ ננו בעצם ידיה. באותה שנה נפטרה חנה ראטשילד אשת הלורד רוסיברי. אז שלחה המלכה את פקיד-הצבא הנרי פאנסאנביי ללוות בשמה את המתה, ולשום זר-פרחים על ארונה עם כתובת המלכה. גם שלחה אל שדה קברות היהודים בוילסדן, אשר בו נקברה חנה ראטשילד, להביא לה את נוסח תפלות ההשכנה, למען תוכל לקרוא אותן בעצמה בשעת הקבורה.

בימים ההם התעוררו היהודים ללהלם בעד שווי הזכויות. בתי האוניברסיטות היו סגורים עוד בפני היהודים, וגם כל משרות הצבור נאסרו להם. המכשול הראשי להשגת שווי הזכויות היה נוסח השבועה אשר היה על כל פקיד בממלכה להשבע טרם שנגנב לשרת בפקודתו, ורגעם ההוא היה קבוע מימות גיאורג הראשון. השבועה היתה מסיימת

הממלכה נוכחה, כי אי אפשר להושיע להבורים בעצה ודבר שפתיים, אלא בנכורה ובחיל גדול. החשלה אפוא נרמניה אניות מלחמה לנגב אפריקא להתנרות מלחמה בממשלת אנגליה, התקיפה בים? בצרפת עמדו תמיד וצווחו, כי על עם נרמניה לעשות כדבר הזה, אבל בודאי היו הצרפתים משתמשים בשעת הכושר, בשעה שהיו הנרמנים סבוכים במלחמה כזו, בכדי שיוכלו להתנפל על הנרמנים עם חרמם. זאת הבינו חכמי יועצי הקיסר, ולכן דברו על לבו לכרות ברית שלום עם אנגליה, שהרי לפי מצב הענינים היה אפשר לנרמניה רק להשמיד קול ולדבר דברים קשים באנגליה, מבלי להועיל בזה להבורים הנלחמים על נפשם. נוסף לזה ידוע הדבר למדי, כי מצד הממשלה בנרמניה החרו בקרינה, לבלי יתגרה ברעה ולא יקשה את ערפו מלשמוע למענות האנגלים, כי לא תהיה לו תקומה לפני התקיפה ממנו, ובאירופא לא יחוש איש לישועתו. ואם נואל הוא, לשמוע בקול לשון מדברת גדולות ולהביא על עמו את הרעה, אין האשם בממשלת נרמניה, ואין אחריות המאורעות האלה על הקיסר ווילהלם.

לעת עתה שבו הבורים ועשו חיל, ובאנגליה נוכחו, כי אמנם עוד לא בא הקץ למלחמתם כנגב אפריקא. אין להאמין, כי תהיה עוד תקומה להרפובליקות כנגב אפריקא, וסוף סוף תתנבר הממשלה התקיפה עליהן. אבל עוד ימים רבים יעברו טרם יהיה שלום באין; עוד תוציא ממלכת אנגליה ריבם מבניה לקטל ועוד תבזבזו ממון הרבה בשביל נצחונה זה. כי תוותר על אחוזותיה החדשות בשביל זה, לא יאמין אדם. הן גם ממשלת ארצות הברית באמריקא לא וותרה על אחוזותיה אשר רכשה לה בחרבה במלחמתה עם אספמאי, אם כי לא הצליח עוד בידה, להתחזק שמה, וגם ממשלת נרמניה לא תחזור אבדה לבעליה בחינא, יען אירעו לה תקלות שם. בכלל אין קולוניות נקנות בשוק לכל המדינה במהירן, אלא כדי עמל וטורח, במלחמות ובהפסד מרובה של אנשי חיל ושל ממון. בזה טעו הצרפתים לפני ימים ושנים. כאשר החל זשיל פֶּעֶרִי לשים פניו אל הקולוניות מעבר לים ושלח צבאות צרפת לטונקין, היתה בראשונה מנפה בחילם, ואז התנפלו על זשיל פֶּעֶרִי הלאומיים הקנאים ויאמרו להרנו. משעם זה נמנעה ממשלת צרפת אחרי כן מלהתערב בעניני מצרים, בשעה שנלדסמן שלח לקרוא לה, למען יכבשו את המדינה בשותפות. אחרי כן אמנם נוכחו בצרפת, כי נואלו לשמוט ידיהם מן המציאה הזאת, אשר זכתה אנגליה בה. עכשיו כל הממשלות הכבירות נותנות עיניהן לרכוש קולוניות, וכל הקידם זכה. האם תרש ממשלת אנגליה, מה שעלה לה בהפסד חיי נפשות וברמים מרובים? כזה וכזה תאכל חיב, ואולם היא תחזיק מעמד ולא תשיב אחור, עד כי יכנעו הרפובליקות כנגב אפריקא מפניה, ואז תתפשר עם הבורים על דבר זכויותיהם המדיניות והלאומיות, כי אין מדרך העם הזה לרדוף באף וחמה ולשמוע עברתו נצה.

המלכה ויקטוריה והיהודים.

בימי מלוכת ויקטוריה בטלו כל ההגבלות והאיסורים אשר הנבילו את זכויות היהודים בממלכה, והיהודים נשתוו בכל זכויותיהם אל האזרחים. תקופת שווי הזכויות של היהודים תוכל להקרא בצדק בשם תקופת שווי הזכויות של ויקטוריה, אחרי כי הרבה הועילה המלכה בעצמה להכריע את הכף לתת ליהודי אנגליה את שווי הזכויות. אהבת חופש, סבלנות, צדק ורחמים לכל הנגשים והנגעים, — אלה הן המדות

נחזה את הנצחון הנדול שניצחה היהדות באוסטריה בימי הבחירות. כמעט כל המפלגות המדיניות בממלכה הזאת חונות על דגל השנאה לישראל. אלא יש שהשמיעו כואת ברור ונלוי, ויש שיעשו הרבר במחשך. או כי לפי דעתן אין זה צריך כלל לפרסום, אלא הוא מוכן מאליו. כדבר הזה אנו רואים, למשל, בנליציה, שם עמדו הפולנים וצעקו ימים רבים: אין אנטיסמיטיזם בארץ. ופני הדור מִישראל, המחניפים להם, העירו ערות שקר לקיים את דבריהם. ואם על כל פנים חדלו כעת מפני הבושה מלקרוא את הקריאה הנדולה הזאת, הנה עוד בימינו נמנעים בני הכת הזאת מלהעמיד פניהם בצדורי ישראל. אלא די להם במעשה ואינם צריכים כלל לדבור. ובאמת בכמה מקומות אינם מדברים על דבר האנטיסמיטיזם, לא מפני שאין שם שנאה לישראל, אלא מפני שאין צורך בדבר להלחיב את לבות בני העם בכרוזים ובקריאות נגד היהודים. כדבר הזה נראה כעת גם בממלכת סכסוניה, אשר למראית עין חדלה שם התנועה האנטיסמיטית — כי השנאה היתה לדבר מוכן מאליו. כן הרבר בנליציה ובערי ביהם הנחשבות על תחום הטשיכים. גם הנרמנים במדינה זאת נשבעים כעת בשם האנטיסמיטיזם בנלוי, מה שעשו עד עכשיו בסתר.

מהסוציאליסטים הנוצרים נפקרו אנשים מעטים בשעת הבחירות, וכן מכת הקליקאליים. ואולם לעומתם נברה כת שאנערער ועשתה חיל במדה מרובה מאד. ואמנם יש שינוי גדול והבדל מרובה בין כת לואינר ובין כת שאנערער, ואולם זה ננוע רק לעניים מדיניים — בנוגע ליחוסם לשאלת היהודים אין שום הבדל ביניהם. אמנם אחת לנו, אם ישנא לואינר רק את היהודים ולא את היהדות, או ישנא גם את היהדות מפני היהודים, וכן אם ישנא שאנערער את היהודים כשביל היהדות, על כל פנים אינו נופל זה בשנאתו ליהודים מלואינר, והלא ידוע לנו, כי על צד האמת פתח שאנערער בתחלה לעורר איבה ומשטמה ליהודי, ולואינר נגד אחריו בראותו כי העם נוטה אחרי הדעות האלה, איך שיהיה, אין שום סבה ליהודים, לשמח על הנצחונות האלה.

הנרמנים באוסטריה נחלקים בהשקפותיהם המדיניות לכתות רבות, כי כן טבע העם הזה שקשה לו החיבור והבינום, ומספר אנשיו היה מספר מפלגותיו. כת הליבראליים, אשר לכל הפחות למראית עין מרחיקים את האנטיסמיטיזם, לא נברו בבחירות, אדרבא, הפסידו. כת הסוציאליסטים הנוצרים הפסידו גם כן, וכן כת הקתולים; ואולם מחרבן שתי הכתות האלה נבנו שתי כתות רדיקאליות, הלא היא כת שאנערער וכת הלאומיים, אשר ברוב הפרטים היא מסכמת גם כן לדעת שאנערער. חילוק הדעות אינו בהנחות עיקריות, אלא בהשקפתן על דבר אופן המלחמה נגד כל היהודים באוסטריה. מוכן מאליו גם נגד היהודים, ולא זו בלבד, אלא אפילו הליבראליים, אשר עודם עומדים וצוחים: החוק הוא חוק, ועל פיו אין הבדל בין יהודי לנוצרי, גם הם בינם לבין עצמם מורים, כי טוב להם להתקרב אל הכתות האחרות. אחד מבני החברה הזאת אמר בפירוש לפני הבחירות: מן המלחמה הזאת נצא וירינו אל ראשנו, יען כי עוד אנחנו עומדים לימן היהודים. אם אין אנו חפצים להכריז בנלוי, כי בנוגע לשאלת היהודים דעותינו כדעות שאנערער, הלא לכל הפחות נוכל להניח הנחה ברורה, כי אין אנו אוהבי היהודים, וכי בפרט זה ילך כל איש בשם דעתו והשקפתו. אין אהבת היהודים או אפילו ההשתדלות, לקיים את זכותיהם (כביכול!) בידם, עיקר מדיני, אלא מי שהוא מחויב כאנטיסמיט — טיטוס, יחויק, ומי שמתרחק ממנו, יתרחק. הנסיון הורה, כי צדק הקאיש הזה בדבריו. גדולים וטובים מכת הליבראליים נדחו מפני הרדיקאליים, ואין ספק, כי רק יחוסם לשאלת היהודים היה להם למכשול. כואת רואים אנחנו גם בנוגע להסוציאליסטים, כי לא היתה להם תקומה כביהם ומרן, כי הקיצוניות הלאומית, הקנאה הלאומית הנלהבה, דוחה אפילו את הדעות האיקונומיות. השנאה לישראל קודמת לכל ענין מדיני אחר.

ובכן אין לנו לשמוח כל עיקר. אמנם לכאורה נראה לנו, כי לכל-הפחות היתה מפלת הסוציאליסטים הנוצרים שלמה בווינא, כי סוף סוף נבחרו שנים מן הסוציאליסטים שנואי נפשם בעיר הבירה, ושלושה מבני חברתם שנבחרו לא נבחרו אלא בקושי גדול. ואולם עלינו לדעת, באיזה אופן היה הנצחון הזה. לא הליבראליים נצחו את האנטיסמיטים, אלא הסוציאליסטים, ואיך שיהיה, הנה רק בהבחירות במפלגת הבחורים הכלליים יש

בדברים האלה: „הנני נשבע וכו' בשם הדת הנוצרית הנאמנה“. כמובן לא יכלו היהודים לבטא את הנוסח הזה, ומטעם זה לא קבלו כל משרה בממשלה. ואולם חובת שבועת אמונים להמלוכה היתה מוטלת על כל חברי בית הנאמנים, על כל נושאי משרה בממשלה, על הפרופיסורים והמורים בבתי-הספר, על השופטים ועורכי הדין וכו' ועל כן היו כל המשרות האלה נאסרות על היהודים.

בש' 1835, כאשר נתמנה דוד סאלאמאנס לשעריף בלונדון, נפטרו נושאי המשרה הזאת מן השבועה הקבועה שלהם שהיתה מסיימת נ"כ באותם הדברים: „בשם הדת הנוצרית הנאמנה“. בשנת 1845 נקבע נוסח חדש של השבועה, „למען יוכלו גם בני דת ישראל להיות נבחרים לפקידים נושאי משרה בממלכה“, או השתדלו היהודים להשיג גם את הרשיון להמנות בין חברי בית הנאמנים, וראשי המשתדלים בדבר זה היו סיר אייזיק ליאון ובנו פרנסיס נאלדסמיד. עוד טרם מלך המלכה ויקטוריה הוצע איוו פעמים לפני הפרלמנט החוק להתיר ליהודים להיות נכנסים אל בית הנאמנים, ואולם כפעם כפעם השיבו את ההצעה אחור. בש' 1847 נבחר ונתמנה הבארון ליאונעל די ראטשילד בתור מורשה לחלק הסייט בלונדון, ואח"כ שב ונבחר בש' 1857. אולם טרם נתקבל חוק שווי הזכויות של היהודים לא יכול הבארון ראטשילד לשבת על מקומו בבית הפרלמנט. בש' 1857 הוצע עוד הפעם לפני הפרלמנט חוק שווי הזכויות של היהודים, ונתקבל מאת בהירי הבית התחתון, ואולם נשיאי הבית העליון השיבו את ההצעה אחור, ולא חפצו לקיימו. רק בשנת 1858 נתקבל מאת בית הנאמנים חוק שינוי נוסח השבועה בעד היהודים, ומני אז היה יכול הבארון ראטשילד לשבת על מקומו בתוך נבחר הסייט.

אז נפתחו לפני היהודים שערי הבית התחתון, ואולם הבית העליון, מקום מושב הרוזנים, היה עוד סגור בפניהם. היהודי הראשון אשר קבל את התואר „פיר“ ונכנס אל הבית העליון בש' 1885 היה סיר נתנאל די ראטשילד. אחרי כן נמנו עוד שני יהודים לפירים, היהודי לורד פריבריט והיהודי לורד וואנדרסווערט. מני אז הוסרו כל ההנבלות והגדרים אשר הבדילו לדעה את היהודים מעם הארץ והיהודים זכו למשרות היותר גדולות בממלכה.

בארצות המערב.

ה.

כנסית ישראל בממלכת אוסטריה צהלה ושמחה!

עברו ימי הבחירות לוועד-המדיני בממלכה הזאת ולשמחת היהודים אין קץ. כי הנה הצוררים בעיר הבירה ווינא ובכמה ערי המדינה באוסטריה מכות נאמנות. לואינר ירד מגדולתו, בני סייעתו נפלו, מפלגת הסוציאליסטים הנוצרים נתמעטה ולא יכלה קום בפני הסוציאליסטים ובפני הנרמנים הרדיקאליים. דברי שירה וזמרה כאלה נמצאו לרוב בכה"ע הליבראליים אשר בווינא, מהם שאבו כה"ע הליבראליים גם בנרמניה, והיהודים אשר כה"ע האלה הם להם למקור כל הכרה והבנה, לאמת-המדה של כל מאורע ועובדא, שמחים על הנצחונות האלה, מוכן מאליו, כי עשה המאורע הזה רושם נמרץ בחיי אחינו במערב אירופא. מה אתה אומר למעשים שהיו בווינא? שואל האחד את רעהו הגפוש בו — הלא ידענו מראש, כי אין האנטיסמיטיזם אלא חזון עובר, ועוד מעט וכליל יחלוף. היהודים, אשר כבר נתעצמו בדעותיהם, אם לשוב לכנסיות ישראל על פי הצרות המתרששות בעולם היהודי, מקשים עתה את ערסם ומחויקים במנהגיהם הקדומים.

ברוסיקה.

ד.

על המשכילים והמלומדים ויחוסם ליחברת מפיצי השכלה ברוסיה כבר הראיתי באצבע באחד הפרקים הקודמים, ועל אחת כמה וכמה שהוראים והחרדים שבנו עומדים מנגד לחברה זו ואינם תומכים בה; ואולם, איך שיהיה הדבר זר בהשקפה ראשונה, נקל לנו להוכיח, כי קיום החברה ומציאותה – ביחוד בבירת הממלכה – דרושים ונחוצים כמעט יותר לשלומי אמוני תורתנו, מאשר הם דרושים ונחוצים להמשכילים החפשיים. חברה מאושרת מטעם הממשלה להרבות השכלה בעם ישראל תוכל לעת הצורך להיות לעוזר ולהועיל, שתורת ישראל לא תמוש מכל וכל מפי בנינו ולא תכוא לידי ירידה לדיוטא התחתונה, כאשר עינינו רואות היום בכנסת ישראל שבאשכנז.

בין פקודות הקשות לעניני החנוך וההשכלה כאחד הנלילות, ששם מניע מספר בני ישראל בהתיחסות לבני עם הארץ לסך עשרים אחוז ממאה, ידועה גם הפקודה לאבות הנערים הדורשים להכניס בניהם לבתי-ספר הכלליים הנמוכים והעליונים, שמחויבים הם לחתום ידם כי לא יניאו את בניהם מכתוב ביום השבת. הפקודה הזאת מונבלת לעת עתה ונונעת רק לנליל אחד (המקף שלש נובירניות); ואולם כבר נדע, כי הקשות לעניני חנוך ולמוד השיבה גם בנליל אחד, הרחוק מן הנליל האמור, את בקשתם של מאות אבות משפחות, אשר בנותיהם מבקרות בנימוניות לנערות, שכאו ובקשו כי לא ישילו על הנערות לחובה את עבודת הכתיבה ביום השבת. לדעתנו, הפקודה בנונע לבתי-ספר בשביל העם נונעת אלף פעמים יותר לחיי הדת בכלל, מן הפקודה בנונע לנימוניות. האבות השולחים את בניהם ובנותיהם לנימוניות הם מיעוטא דמיעוטא של כל קהל ישראל, והרוב מהם הם אנשים אמידים במדה ידועה, שלא תקצר ידם ללמד לבניהם את החכמות והידעיות הדרושות בזמן הזה גם מפי מורים ומורות, שיכינו אותם לעמוד על הבחינה בבתי-הספר הכוללים. בין האבות האלה נמצאים – ביחוד בין העשירים – אלה שאינם מקפידים בעצמם כל כך על שמירת הדת, וכלל ישראל אינו אחראי וערבאי להם. הננו כופלים את דברינו, כי הדבר הזה נכבד מאד מצד עצמו, אבל אינו נונע עוד ללב היהדות במדה שנונעת בו אותה הפקודה בדבר בתי-הספר בשביל העם. אלה שרואים את עצמם מוכרחים לשלוח את בניהם ובנותיהם לבתי-הספר בשביל העם, הם ברובם עניים מדוכאים, יראי שמים ודבקים בתורה הכתובה והמסורה בלבם ונפשם. והנה על פי תנאי-החיים בזמן הזה, דרוש גם לבני העניים שבישראל לדעת ראשית למודים של הלשון המתהלכת בארץ וראשית דרכי החשבון, ובלי הידיעות הראשיות האלה לא ימצאו ידיהם ורגליהם במלחמת החיים ולא ימצאו פת לחם לשבור רעבונם ורעבונם ביתם. אבל מה יעשו העניים האלה שלא יחטאו בעצמם ושלא יחטיאו את בניהם אחריהם? נוראה מאד המלחמה הפנימית בנפשם. ההצלה האחת להם – אם גם הצלה פורתא – היא, ליסד בתי-ספר למתחילים בהוצאות הקהלות או בהשתדלות חברת מפיצי השכלה ותמיכתה. על בתי ספר למתחילים ועל בתי ספר עירוניים, שיוסדו בכסף היהודים, לא תחול לעולם הפקודה האמורה, ויום השבת יהיה להם תמיד יום שבתון – יוצא לנו מזה, כי שלומי אמוני ישראל, בתתם כח לחברת מפיצי השכלה לפעול את פעולותיה, יהיו במחויקי הדת, לא על פי הכנוי ולא על פי המטרה שנשטלו להם שתדלנים ממין ידוע, להיות השתדלנים והאפוסטרופסים היחידים בחוץ הדת בישראל.

יד ושם להסוציאליסטים, ואולם בשאר המפלגות יד הצוררים על העליונה כבראשונה. אין לשכוח, כי הנהגת העיר נמסרה לידיהם, והם שנו במתכוין את תקנות העיר וחוקי הבחירה לשלטון העיר, באופן שיהיה הכח בידם לאורך ימים. תתעלת ממשית לא נמצא, לפי זה, גם בנצחון הסוציאליסטים.

נעזוב כעת את נצחון האור על החשך, אשר היה בבחירות האלה, ונשים לב לנצחון אחר שכמותו ידוע הדבר, כי בימי החנוכה האחרונים נצחו הציוניים גם בבחירות לראשי העדה הווינית. איך שיהיה, חביב עלי פרנס ציוני מפרנס על פי הנוסח הישן; ואולם בכל איפן עלינו לדעת ברור איך נעשה מה שנעשה, והמעשה הנעשה כך היה. על פי תקנות העדה החדשות יש שתי כתות של בוחרים, הבת האחת היא כת העשירים המופלגים, אשר יבחרו בפרנסים ומנהלים כפירצונם ומחוכם, וזהו מפני שהם נושאים בעול העדה במדה מרובה, ואם אינם רוב מנין, הנה הם רוב בנין; וכת השנית היא כת הבינונים והעניים, כלומר, כת כל המשלמים מס לקופת הקהלה. בכתה זו נמצאו יותר משלושה עשר אלף בוחרים, ומהם באו רק כשלושת אלפים לחוות דעתיהם בקלפי. בפעם זו עמדו להבחר קנדידאטים מכת הליבראליסטים, כלומר, מכת המנהיגים והפרנסים שיש להם כעין חוקה בהנהגת הקהלה, הלא הם האנשים אשר משכו בקרון עד הנה ואשר עליהם נוכל להשתמש בדברי המקרא: כי לא ירעו וגם היטיב אין אותם; וכן עמדו להבחר קנדידאטים מכת הדימיקראטים הלאומיים, אשר על אדותיהם אדבר עוד בפרטירוט, ומכת הציוניים, אלו הכתות השתים נתאחדו בשעת הבחירה למפלגה אחת. והנה ביום הבחירה נבחרו כל הקנדידאטים מכת הליבראליסטים, יען כי סוף סוף היו הבוחרים מכת זו המרובים, ורק שני קנדידאטים מכת זו לא נבחרו, יען כי על אדותיהם נפרדו הליבראליסטים בעצמם לשתי מחנות, ומובן מאליו, כי במקום שירבו שנים – השלישי צולח. השלישי היו בפעם הזאת, כאמור, שני קנדידאטים מכת הלאומיים והציוניים. הבקאים בעניני הקהלה הווינית משערים, כי מן הרעות שנפלו בחלקם של שני הקנדידאטים האלה היו לערך חמש מאות של הציוניים. והנה בפירוש אני אומר, כי אין בחפצי ההקטין ע"י הרבנים האלה את נצחון הציוניים, ומכל-שכן שאין כוונתי לפגוע בכבוד הנבחרים מבני חברתם. סוף סוף פרנסים של עדה יהודית יהודעים את עמם טובים לנו מפרנסים אחרים – ולו גם עפי מספרם הם בטלים בקרב האחרים הרבים. נחשוב, למשל, כי הגיעה השעה לבחור ברב העדה (ובאמת חושבים בני הקהלה כעת להעמיד עליהם רב חדש בתור עוזר לרב נידעמאן אשר כבר בא בימים). אנו יודעים, מי הם הרבנים החדשים בימינו ומה הם. עמי הארצות, אשר ביריעת היהדות הם דרדקי ממש, ובחכמות חיצוניות יש להם ידיעות קלושות כרוכ. המשכילים בימינו. אלו יקומו שנים הנבחרים הלאומיים ויאמרו: רבותי! די לנו כבר ברבנים כאלה, אנו נבקש אדם גדול בתורה וחכמה ונרכיבוהו אלוף לראשנו, בקולו נשמע ומדבריו לא נסור ימין ושמאל, – הנה סוף סוף יבשו הפרנסים האחרים והרבים לסרב להם ולומר: דוקא כעמי הארצות אנו חפצים! כשאין מתעורר ומעיר, או הלא נדע איך ישימו כיום רבנים עליהם. פלוני יש לו צד, ופלוני דופק על פתחי הפרנסים, פלוני בא בשם ששה ילדיו הצעוקים ללחם, ופלוני יש לו סמיכה מפלוגית, ואולם כשיקומו שנים פרנסים ויקראו בקול: אין אנו שומעים לשום צד, ואין אנו סומכים על סמיכה של פלוגית; רק אדם גדול בתורה ובחכמה, בדעת היהדות ובאהבת ישראל (ואל הא הדבר הזה קל בעיניכם; רוב הרבנים בזמן הזה הם שונאי ישראל) ימשול בנו! אין ספק לי, כי כל הפרנסים ירכינו ראשם, קצת מפני הכושה וקצת מפני היושר, כי סוף סוף יכנע לבם הערל.

זה שאמרתי ע"ד בחירת הרב אינו אלא משל בעלמא, שהרי באמת יש בהנהגת עדה גדולה כזו כמה ענינים נונעים לקיום היהדות: בתי הספר, שימת מורים עליהם, בתי חנוך ליתומים וכהנה. העיקר הוא – ועל זה אני מחכה בכליון עינים – כי יפחו רוח חיים, רוח של יהדות בשלטון העדה. וכאשר אמרת, אין הדבר זה קשה כל כך, אם אין היהדות רק פראוה ריקה בפיהם, נחיה ונראה!

היהדות המקובלת בדרום אשכנז. והנה אחת היא אם נסכים לכל שיטתו של הרב הירש או למקצתה, או נסתור אותה מכל וכל, בכל אופן ההשקפה הזאת היא השקפה טובה ונאמנה, וממנה יוצא כי במדה יותר גדולה ויותר-מיובנה מן החפשים בדעות, וקוקים שלומי אמוני התורה לתמוך בידי החברה, אשר בתכלית ראשונה נוסדה להרבות ברוסיה בתי-ספר לבני ישראל. אם יחרישו שומרי חומת התורה גם לעת הזאת, הנה תנאי החיים יעשו את שלהם, והקולר יהיה תלוי בצוארם, ולא בצואר ראשי החברה הקוראים קריאה אחת של חבה לכל בני מפלגות עמנו לשיטותיהם ודעותיהם.

מאורעות ומעשים.

הועד הציוני בווינא, בתור תשובה על השאלה: "מה הוא אומר לעשות בעזרת הבאנק לטובת הפועלים בארץ הקדש?" מודיע, כי בכל אופן אי אפשר לבוא לעזרתם במשען כסף. הבאנק אינו יכול בלתי אם להקים בארץ הקדש בתי חרשת, אשר הם יוכלו הפועלים העובדים את המושבות למצוא עבודה די החיות נפשם. הועד מבקש בבלתי התרשל באסיפת התשלומים בעד המניות, למען תהיה לו האפשרות לפתוח במהרה את בית-האוצר.

— תכנית בית-ספר לעבודת האדמה ממדרגה שלישית—העתיד להוסד בשביל ילדי ישראל באחוזות טשענסטאכאוו בהשתדלות ה' ברסון — נספרה לועד הכלומדים, אשר על יד המיניסטרוים לעבודת האדמה, לעיין בה ולהוציא עליה מִשְׁפָּט.

— הארטיסטים אשר באודיסה משתדלים עתה, כי תתן לבני אומנותם מן היהודים זכות הישיבה בחוג לתחום. לתכלית זו חברו הצעה בכתב וישלחוה לפטרבורג למען יבואו על החתום כל הארטיסטים המפורסמים. את ההצעה הזאת יקראו באספת הארטיסטים העתידה להיות במאסקווא, והמשתדלים בדבר מקוים כי חפצם יצא אל הפועל.

— חברת מפיצי ההשכלה בפטרבורג חגגה בימים האלה ברב פאר והדר את חנכת בית עקד-הספרים אשר לה. בשנים האחרונות נוספו בבית הזה ספרים רבים ורבי ערך, אשר השאירו אחרי כותם א. קופמאן, ג. רבינוביץ וא. צערערבוים. המקום החדש של בית עקד הספרים הוא עתה בלשכה מיוחדת אשר בבתי הספר לעברים בפטרבורג.

— ידיעות מעציבות מאד באות ממקומות הרעב בנגב רוסיה. בערים רבות, כמו ארגניוב, סאראקי, קאלאראש ועוד נמצא מספר רב של בתי-אבות הנושאים חרפת רעב, ויד הועד, שנוסד לעזרת הרעבים, קצרה מהושיע, כי אין לו כסף די צרכו.

— מכתבי-העתים מודיעים ע"ד מלאת עשרים וחמש שנים לכהונת ה"ר"ר פילוסופיה א. דרבקין בתור ממלא מקום רב העדה בפטרבורג. מן הראוי היה, כי הקרובים לדבר יספרו את פרשת מפעליו בפרטיות.

— הרב לעדת יאלטע, ד"ר פ. מ. מיוזש, התפטר ממשמרתו.

— בקרוב יחגג ד"ר רילף, הידוע לשם בתור חכם וסופר ולוחם מלחמה עמו, את-שנת השבעים לימי חייו.

— יצא לאור ספר ע"ד מסע הקיסר וילהלם לפלשתינא. בספר הזה יזכר גם דבר הפגישה אשר היתה לד"ר הרצל עם הקיסר ודבר השיחה אשר היתה להם, וכן יבואו בו דברים על הציוניות ומגמתה ומטרתה.

— בעיר קאניג, מקום עליילת הרים האחרונה, הולכים הדברים הלך ומסתבכים. רוצחו של ווינטר חפץ, כפי הנראה, להתל בשוטרים, המחפשים אותו לשוא: פעם הוא נזנית תחת אחד השיחים את מקטרגו של הנהרג, פעם את בגדו ופעם את מטפחת-אפו. התרגשות הרוחות חזקה עד מאד. בבתים הרבה נעשו בדיקות. לעת עתה אין עוד דרך לגלות את-עקבות הרוצח, אבל העם בטוח, כי מצא יבצאוהו.

— ביום $12\frac{1}{2}$ יאנואר גוע יומת בפראנקפורט ע"מ הנריב הישיש הבארון ז. די ראטשילד.

כי למה נעשה שקר בנפשונו? כל מי שלא הכו עיניו בסגורים רואה ויודע, כי במקום שנפגשים הדת והחיים במשעול צר, ובתוקף ועוז של תנאי הקיום, אשר אין בידנו להסירם או גם לשנותם, אז הדת נדחית מפני החיים גם בבתי היראים והשלמים. יודעים אנחנו, כי נכוחים דברי החכם — בעל דעות חפשיות לדעת רבים משומרי חומת ציון — אשר אמר, כי יותר ממשמרו ישראל את השבת, שמרה השבת את ישראל; בן ישראל אשר בימי ילדותו ובחירתו מתרגל לחלול שבת, יעשה את שבתו חול כל ימי חייו. יודעים אנחנו כי הרעה היותר גדולה הנשקפת לקיום הרוח הלאומי בישראל, הוא הקרע הגדול בלב הנער העברי למראה התהום המפסיק בין בתי-החוריו ובין בית-הספר; הקרע הזה בלב נער בעל רגש רך וטוב, כשהוא זקוק לעבור על המצוה היותר יקרה ונכבדה לאמוני התורה, משבית שלום נפשו ותום נעוריו, ואז יעלו פרצות ובקיעים בחומת המוסר שבנה לו זה מכבר בנפשו הרכה, ותקופת ההתפוררות הרוחנית מתחילה אצלו. ואחרי כל אלה אנחנו רואים כי אחינו מעלימים את עינם מן החברה אשר עיקר תכליתה הוא, לייסד בתי-ספר לישראל על ידי בני ישראל.

ואת ועוד אחרת. בימי החדש האחרון לחדשי השנה שעברה הוציאה-חברת מרבי השכלה ספר בשם Справочная книга о востро- camъ образованія евреевъ, והוא ספר גדול ומועיל לכל אלה הדורשים לדעת הלכות למעשה בחקי הלמוד וקביעות בתי הספר ליהודים ברוסיה; והספר הזה הוא מראה לדעת, כי שבעים פנים לתורה הזאת, פנים שונים לפי המדינות השונות ולפי האנשים השונים היושבים במרחבי הממלכה הגדולה, ופנים שונים בתכנית הלמודים בבתי-הלמוד תורה ובתי הספר לעברים, ותלויים בהם דינים ודינים עם דקדוקיהם — ואם נשים לב אל כל אלה, אז רק אז נראה עד כמה דרוש ונחוץ לנו מרכז מאושר מטעם הממשלה בבירת הממלכה. נניח, כי רוצים אנחנו לחנך את בנינו בשמירת חקי התורה, ועם זה הפצנו להם ידיעות העולם הדרושות לאדם—ואולם בנוגע לחפצנו זה אנחנו פוגשים בדרכנו מכשולים שונים מצד שלטן המשטר או שלטן הלמודים, ואז אנו חפצים להניש דברינו למרכז הממשלה העליונה; חפצים אנו לבוא בהשתדלות בדבר הפקודות שדברנו עליהן למעלה, — האם לא נכבד לנו הדבר כי יהיה לנו מרכז אשר שם יצאו ויבואו לפנינו? בכתבנו את הדברים האלה אין אנו יודעים אם עשתה חברת מרבי השכלה איזה דבר בשבילנו בפניה זו אם לא, או עשתה ולא הצליחה; אך איך שיהיה, נכבד לנו מאד, כי יהיה לנו מרכז, אשר מכחנו נשחר בעדו, ותהיה לנו הצדקה לדרוש ממנו מעשים ופעולות. ואם גם יעשה ולא יצליח היום, אולי יעשה ויצליח מחר, כי בדברים אלה יש לעמוד על המשמר ולכוון את שעת הרצון. האין כדאי בשביל הדבר הזה לבדו שהאמידים שבקרבתנו ירימו תרומה קטנה וקלה לטובת החברה והצלחת התכלית אשר לפנינו? — בשנת תרי"ב אנו מוצאים בקהלת פראנקפורט מאורע כזה. העוובה באמונה ודת היתה רבה שם, לפי השקפת החרדים אמוני היהדות המקובלת, ונמצאו שם רק חמשה בתי אבות שבהם לא פנ עוד רוח התורה המקובלת. חמשה אלה היו עשירי העיר, והם פנו בבקשה לרבי רפאל שמשון הירש, שהיה אז רב בניקולשבורג וכל מדינת מיהרן, כי יבוא לפראנקפורט להיות לרב—לחמש משפחות; והרב הנלכב הזה השיב: לא לשבת על כסא הרבנות אני נכון לבוא אליכם, כי אם הביאו נא לבית אוצר הממלכה מאתם אלף טהאלער וכתבו את הכסף על שמי ליסד בית-ספר נבון לבנותיכם, ואותי תשימו למנהל לבית הספר, ואחרי ימי דור אחד אולי אוכה לשבת גם על כסא הרבנות בעירכם. דבר הרב נעשה, והוא היה למשובב נתיבות

אחרים, והנה מסביב לשלחן כנסיה קטנה של סופרים מכל המינים והמהלכים. היו עתה בשלום, מכתבי-עתים יקרים! לא אחריד עוד את מנוחתכם, החברים! לא יתנו לקרוא את אשר כתבו אחרים, עוד הפעם: ספורים ומעשיות מעולם הספרות והסופרים, מן מהנעשה לפנינו מן הקלעים בכתיבה-מערכת וכדומה. הנה אתה בא אל אחת האספות, אל נשף-קראים או אל אחד השעורים בבתי מדרש המדעים, ואל כל איש תבוא, שם תמצא את הצעירים הנדחקים לתוך היכל-הספרות, הישירה והאמנות, או אשר כבר כבשו להם שם מקום ובצרו להם חומה. הוקנים שבהם לא יחדלו לדבר על-דבר נצחוניותיהם במקצוע הספרות בעבר, על-דבר הימים הראשונים והטובים מאלה; הצעירים שבהם מדברים רמות על-דבר נצחוניותיהם בעתיד, על-דבר החומות הנצורות בשדה הספרות אשר עליהם עוד להפיל ולהרוס. כל אחד מן הצעירים האלה רוצה להביא מהפכה בעולם-הספרות, שואף לכרוא תקופה חדשה למשך אחריו את כל בני הדור החדש. כלם רודפים אחרי הפרסום, כלם רוצים להרעיש את הלככות והמוחות, כולם מתאמצים להיות מקוריים ומיוחדים במינם. ויותר משהמה כותבים המה מדברים, ויותר משהמה מדברים המה צועקים. אם סופר אתה, או אין מנוס ומשלט לך מהצעקנים האלה.

פעם אחת ישבתי בחבורת-סופרים הומים ורועשים ויצינו לפני את נאָסינ. בפרהסיא ידעו אותו או בתור סופר כותב בשפה האיטלקית ובשפה הפולנית, אשר מהלכים לו בבתי רוונים ושרים מקרב עם הארץ, אך בצנעה היה ציוני נלהב, יהודי לאומי אדוק. רבות שמעתי עליו עוד בטרם אשר ראיתיו; הוא נתן אז תקוה בלב יודעיו ומכיריו כי יהיה לנאון-השירה, ליצור ובורא-חדשות בחכמת-החברה ובמלאכת-מחשבת. עוד בהיותו בן שמונה-עשרה שנה כבר עשה לו שם בספרות הפולנית על פי חיונו *l'ragedy myśli*, ועל-פי שיריו הלאומיים, כלומר הפולאניים, שהיו מושרים בפי הצעירים. בבחרותו היה פולני נלהב, ויטף בקרב צעירי בני עמו להתבוללות. הוא היה פולאני, כנהוג, עוד יותר מהפולאנים בעצמם. היחסנים והאצילים שבקרב הפולאנים קרבוהו בימים וירוממוהו אל על. עוד הפולנים נותנים כבוד ותהלה להכשרון החדש הזה, עוד אחרים ממבקריהם קושרים לו כתרים ומנבאים לו עתידות גדולות, והנה פתאם בא היום ונאָסינ קם וישפוך את הקיתון על פני מהלליו אלה: הוא הודיע נלוי לכל כי יהודי, יהודי לאומי, ולא פולאני הוא. אז כתב את הקונטרס הפולאני "נסיון לפתרון שאלת-היהודים". בקונטרסו זה ישמע את הרעיון, כי רק עמידת ישראל ברשות-עצמו על אדמת אבותיו תחור לאום מיוחד הוא הפתרון הנכון לשאלת-היהודים. אחרי שנים אחדות של עבודה במקצועות שונים בספרות האשכנזית והפולאנית כתב את החזיון "מלך-ציון" (נעתק בעתו גם רוסית בחבורות סה"ע "וואסחאד"). החזיון הזה כתוב — אין אני מדבר פה על ערכו הספרותי — ברוח לאומי-ציוני. בקיצור: באותו זמן שהתודעת לנאָסינ, אף כי היה אז רק כבן שלשים שנה או אולי עוד פחות מזה, כבר היה לו יֵצֶר. בחבורת-הסופרים ההומים היה הוא היחיד והמיוחד אשר לא פתח פיו, לא הוציא משפתו אף הנה קל על-אודות נצחוניותו כשרה הספרות ולא התוכה עם המסובים. ברנע ראיתי אותו היה כהידה-חיה בעיני, אנכי ידעתי מה רבה וכבדה עבודתו בספרות ובמדע, אנכי שמעתי את דבר שאיפותיו הכבירות לכרוא גדולות ונצורות בשירה ובומרה ובחכמת-חרשים ובמדע, ומה השתוממתי לראות את הגוף הדל והרוה הזה, אשר למרות עקבי-נעליו הנבזים ובלוריתו הנבזה עשה עלי רושם של גוף-ילד, המקושט ומיופה בכנדים תפורים לפי נורה מיוחדת.

— הרב הכולל בלונדון, בתשובה על טלגרמה של תנחומים אשר שלח למלך עדוארד השביעי במוט המלכה ויקטוריה, קבל מאת המלך טלגרמה לאמר: "מודים אנחנו לך ולעדת בני ישראל יושבי ארצנו על השתתפותכם בצערנו". — בן-בריתנו וויקטור איפִיגִדי מוהי נהכבד מאת הוד השך הפרסי באות-כבוד "האריה והשמש" מדרגה שנייה. — בעיר הפלך מינסק הוצבה כוצבת זכרון לקיסר המנוה אלכסנדר השני. על עמוד שיש עומדת המנוה הקיסר, עשויה נחשת קלל, וכתהתה כתבת-זהב: "לקיסר אלכסנדר השני, מאת תושבי עיר מינסק המכירים טובתו". — הפרופיסור א. ד. הוואלסאן הציע לפני סוד האוניברסיטא בפטרבורג לבטל את שתי המדרגות מאגיסטר ודוקטור הקבועות עתה למלומדים, ולקבוע רק מעלת ד"ר לבד, כנהוג באוניברסיטות, אשר בכערב אירופא. — במכתבי-העתי "פראווי. וועסט", נדפסה הודעה מאת השר הנמונה על השכלת העם ברוסיה בנוגע לפרעות אשר עשו הסטודינטים באוניברסיטא בעיר קיוב, בגלל הפרעות האלה צוה המפקח על בתי הספר בגליל קיוב, ליסר את החוטאים עפי' החקים לפי שעה שנקבעו בשביל הסטודינטים הזרועים פרעות. אחרי אשר נחקרו הנאשמים ונשמעו טענותיהם, החליטו לבסור לעבורת הצבא: שני סטודינטים — כל אחד לשלש שנים, חמשה — לשתי שנים, שלש מאות ושמנים וחמשה — כל אחד לשנה אחת. אחרי אשר עיין שר-ההשכלה בהחלטות האלה, הואיל להקל את העונש למאיתם ותשעה סטודנטים מן הנענשים: הם יקבלו נויפה ויתכבו בספר הנאשמים ואולם לעבורת הצבא לא ימסרו. — חמשה עשר איש מאמריקא בקרו בימים האלה בבית הגראף ליאון טולסטוי. האנשים האלה באו לשמו ולשמם — לראות את הסופר הגאון אשר לארץ רוסיה וללחיון את-ידו.

— בעיר כילאנו מת הקומפוסטור הגדול ווערדי — מחבר האפירות הידועות לשם עולם: "ערנאני", "טרובראדור", "טראוויאטא", "אאידה", "אטעללא" ועוד.

האמנות העברית.

מאת ר. בריינין.

אלפרד נאָסינ.

בשנת 1891 התודעת בפעם הראשונה אל ד"ר אלפרד נאָסינ. רק כשני חדשים עברו מאז באתי לעיר ווינא לגור שם, וכבר היו לי מכירים בין הסופרים הכותבים אשכנזית. כמעט אי-אפשר הרב, לבלתי התנדע אליהם בכל פנה שהיא. אל כל אשר תבוא פוגש אתה את אנשי-הדור, נכוריה-העט ויוצרי דעת-הקהל. בא אתה אל בית-עקד-הספרים, חפץ אתה לקרוא בחשאי ובעיון איזה ספר הדרוש לעבודתך במקצוע המדע או הספרות, משקיע אתה את עיניך לתוך אחד הרכים העבים, ואתה רק החלות לקרוא, להנות ולעשות ציונים על נלין מיוחד, והנה זה יד איש מן היושבים על ימינך או על שמאלך שלוחה אליך. העיפות עיניך: אהא, אהר הסופרים, הכתבים, מְטַפֵּי-הַיָּד לַפִּינִי. לא הספיק לך הרגע לחזור לו שלום, וכבר הוא לוחש באוזן, מרצה ומספר לך את אשר כתב אתמול, את אשר הוא כותב היום ואת אשר יכתוב מחר. אם הצליחה לך השעה להפטר מפניו מהרה והנה איש שני לפניך. גם הוא מוציא מתיק-הכתבים אשר ישא אחר נלינות נדפסים וכתובים, עלי-הנהגה ומקקס-ספרים. גם הוא מראה לך באצבע: מאמרו זה נדפס, מאמרו זה כבר מסודר לדפוס ומאמרו זה מוכשר ועומד לדפוס.

אם באת לבית-הקדוה, בחרת לך פנה נסתרה, צברת על שלחןך גל מכתבי-עתים, כסית את פניך באחד העלים הארוכים והאמנת כי איש לא יראך. אך כמעט החלות לקרוא את חדשות-היום והנה יד ננעה בשמך: בן-אומנתך עומד לפניך. לשונו מדברת גדולות ומספרת נפלאות על-אודות הספרים והמאמרים שעלו בדעתו לכתוב אותם. עוד רנעים

התבוננתי אל פני הסופר הזה, פנים רכים וענונים, אל שערתיו המסולסלות ומשוחות בשמנים שונים, אל אופן ישיבתו על קצה הכסא ואל כל תנועותיו המלאות התערנות ורוך, ויהי בעיני כאחד המתהדרים האסתטיים אשר נקרא להם „ניגליס“. דברתי דברים אחדים באותו מעמד עם נאָסיג ואחפלא לשמוע, כי תשובותיו קצרות ובלי התלהבות, ואין בהן לא חריפות השכל ולא חום הרגש, לא שגינות ולא בקיאות, לא מקוריות ולא פשיטות, וגם קולו דק והלש ובלי כל הטעמה. עברו ימים מועטים ואני התרועעתי אל הסופר הזה, ונחמד איש את רעהו. בימים ידועים בשבוע היינו מבקרים איש את אחיו. הוא לא אָחַר מעולם אף רגע אחד מבוא בשעה הקצובה מראש. בקריי-חולין לא ידע. דברים בטלים לא ידבר. רגע אחד לא יבזבז בלי תועלת. כל שעה ושעה שהיינו מבלים יחד היתה מיועדת לתכלית ידועה, לתכלית של מדע, של ספרות או של צבור.

בעת הראשונה להתנדעתי אל נאָסיג היה עסוק בנמירת ספרו „Jan Prorok“ (יוחנן הנביא). בספרו זה, אשר תאר בו את אצילי פולין ויענוד עטרה לראשם, העלה על הבמה גם את אחד היהודים הלאומיים, אחד מאנשי-הרוח הנתנים כבוד לעמם. לתכלית זו בקש להתודע אל אחד הלאומיים הצעירים הנלהבים, ומאד שמח על המקרה אשר הביא לידו להתבונן מקרוב אל אחד הלאומיים הקיצונים ממין הזה, אשר נרד מעיר וממדינה למדינה להשיף לציון. אז התבוננתי בפעם הראשונה אל הטבע הכפול אשר בתכונת נאָסיג. מצד אחד התאמץ להורמן עם הלאומי הנזכר בפונדק אחד, לשמוע את דבריו ולהתבונן אל ארחותיו, ומצד השני התבייש לפגוש אותו במקומות-צבור לעין רואים. בכלל הביט נאָסיג על כל איש ואיש שהביא המקרה לידו כעל חומר לאחד מספריו או חזיונותיו. מכל מראה-עיניו ומשמע-אזניו הוציא תמיד תועלת לעבודתו הספרותית. לפעמים היה קשה לי להתאפק משחוק, בראותי כי הוא מתבונן אלי בעין-חודרת ואזנו סופרת את כל הנה היוצא מפי : אנכי הייתי בעיניו ברנעים כאלה בנושא לספור, כתבנית לטיפוס ידוע. הוא ידע כי יבוא יום ואני אתאר אותו באחד הספורים, כלומר הוא יהיה לי לאחד הסמלים, ואני ידעתי כי גם הוא יעלני על כמת-חזיונותיו. פעם אחת אמרתי לו, כי אין חיים ביצורי דמיונו וגם הפסיכולוגיה של האדם תחסר להם, יען כי האָמץ המתערב עם הבריות, לא למען לחיות בחברתן כאחד מהן כי אם במחשבה תחלה להתבונן אליהן ולציירן אחר כן בספר, האמן הזה יחטיא תמיד את מטרותו. איראפשר לחזה שיאמר : אלך ואראה באנשים, וכל מה שאראה בעיני או אשמע באזני אעלה על הנליין לבל יאבד אף קו אחד או מלה אחת ואעשה מזה „משעמם“ להקרא. היוצר יוצר לא במחשבה תחלה, לא במתכוין ולא על פי שטה ידועה וקבועה. זכרונות נשכחים, אנשים, מראות וחזיונות, שהאמן-היוצר לא עשה בהם בחינות ונפיונות ולא טפל בהם בכונה מיוחדת, למען יהיו לו לחומר ליצירותיו, — דוקא דברים כאלה מפרים את כח יצירתו.

ההפכים והניגודים העזים בתכונותיו של נאָסיג הטביעו את הותמם בכל דרכי חיו, מנהגיו ונימוסיו : דירתו בווינא היתה תמיד מצד אחד כעין חדר-הקישוט של אחת הנערות המתיפות, ומצד השני כעין החדר העבודה של אחד העוסקים בחכמת-הטבע ובחטיב-פסילים. חצי החדר היה מלא בבקבוקים קטנים, כדים שונות אשר מצויר עליהן ציורי אנדות ומשלים הלוקחים מעולם-הפרחים והחיות והעופות, צלוחיות של בשמים, שמנים, ריחות וכל מכשירי תמרוק-הגוף והתלבושת. על השלחנות הקטנים ועל שדרות-הארונות הקטנים התלוים בקיר היו מסודרים צעצועים-

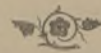
שעשועים, עניבות מסולסלות, מפות מרוקמות ומטפחות משוורות. בהציר החדר השני היו ערמות של ספרים עבים, שטוחים ופזורים על המיבדים והשלחנות והכסאות. בין הספרים התנוללו לוחות וטבלאות, נזרי-נפסוס, נושי-הומר וחרט של יוצרי פסל. סדר מדויק מצד זה, וערבוביא נוראה מצד זה. בחדר הזה ראיתי תמיד את סמל רוחו של העובד בו. שתי נפשות, שתי רוחות מתרועעות ומתנוששות בקרבו : נפש הולכת אחרי פואיזיה ונפש הולכת אחרי המדע, רוח-אמן ורוח-חוקר. החוזה שבו היה מתאמץ להמעיט את דמותו ולהעביר את צורתו של החוקר שבו, והחוקר הקר והריקן שבו דכא מעט-מעט את החוזה שבו. ונפלא הדבר כי באותה שעה שמלחמת הכחות והיסודות היתה עושה שמות בבתי נפשו, היה נאָסיג יושב ומסלכל בקרת-רוח מדומה את שפמו ומרבה לדרקק בקשירת העניבה על צוארו. כל מה שהתבוננתי יותר אל נאָסיג והליכותיו, עבירותיו ונפשותיו, כן מצאתי בו יותר ויותר סתירות וניגודים. שורש נשמתו : יהדות של פואיזיה. מקור היותו הפנימית והמסותרת מעין-רואים : התחיה הלאומית. ארחותיו, נמוסיו והליכותיו עם הבריות, ובכלל כל ה„מסכה“ החיצונית שלו : של פולאני נמור לכל פרטיו ודקדקויו. השכלתו, דרכי עבודתו ודיקנותו בעסקי צבור הן של אשכנזי נמור. שאיפותיו ומגמותיו — אל אֵלִים, מה רבה הערבוביא שבהן ! השאיפות המורכבות והמסוכסכות האלה מציאות היטב את תכונתו המיוחדת של האמן-החוקר-העברי העומד בהשפעת קולטורות שונות : בהן, בהשאיפות, תמצאו תעריכה ידועה של מאויים כמוסים המסמנים את נפשו של „האדם העליון“, אדם-העתיד, המבקש ארץ חדשה וימים חדשים, ויהד עם זה -- הנענועים של ארם המסורה, אדם-העברי, אשר נפשו עורנת אל אפני-החברה ודרכי-החיים הסלולים והכבושים מכבר. נאָסיג הוא בן-דורו ממש לכל משפטיו וחוקותיו : הוא ידע את ערכם האמתי של קנייני-החומר, של אותות-הכבוד, הכנויים והתארים המציניים את מדרגתו של האדם בתוך החברה, אבל יחד עם זה הוא חולם חלומות בהקיץ, הווה ואיש-הרוח. כל הדברים הראשונים, כלומר הממשיים, לא תכלית בפני עצמם הם לו, כי אם אמצעים להשיג על ידם כח ואון, שלטון והשפעה על דעת-הקהל, למען יוכל להגשים את חזיונות לבבו. בשעה שהתודעתי לנאָסיג כבר עבר כל ה„עבודות הזרות“ : הוא היה חבר לכל המפלגות המדיניות אשר בארץ אוסטריה, ויכרע וישתחוה חליפות לכל אליהין ומנהיגין, פתאם בא היום והוא נתן את כל מזכרותיו ופסיליהן ועל חרבותיהן הקים לו מקדש חדש : מקדש לרעיון הציוני. אמנם הביא למקדש הזה קרבנות, ואולם הוא היה בא אליו בהתאב, כמתנבב במחמרת, ומביט בחרדה אל אחוריו לבל תראהו עין זה. למראית עין אמנם לא נתק את החושים והקשרים הרבים, אשר קשרוהו אל בני מרום החברה הפולאנית. הוא נמנה אז, בשנת 1892, למסדר המחלקה הפולאנית בתוך התערוכה לשירה וזמרה ומלאכת-מחשבת בווינא, הוא היה עוד יוצא ונכנס בבית הנסיכה מעטערניך ; אבל בסתר לבבו כבר התרקם האידאל של חברה חדשה, חברה ישראלית, מקורית, המתקיימת בציון. החברה הזאת תהיה בנויה על אשיות היושר והצדק ועל התוצאות האחרונות של חכמת-החברה והכלכלה המדינית. בעולם המציאות היה נאָסיג שקוע ראשו ורובו בעולם לא לו, בחברה נכריה לרוחו, ואולם בדמיונו העז ראה את תחית המזרח ואת המדינה היהודית, כאלו הוקמה ממסד ועד הטפחות. בלכתנו לטייל ברחובות ריקים מאדם, היה מספר לי איך הוא מצייר לו בדמיונו את הסננון היהודי החדש של התיאטראות, ההיכלים, המנדלים, בתי מועד העם, בתי-המדרש, עמודי הזכרון, השוקים והמצבות אשר בערי יהודה הקמה לתחיה, פעם אחת הראה לי תכניות שונות אשר צייר כנח עליו

המונים המונים מכל קצות הארץ: נוצרים, יהודים ומושלמים, למכור ביוקר ולקנות בזול — זאת היתה המהשבה האחת אשר מלאה את לב מרבית הקהל, התאוה לשכר — זה השד המזוין באמת המדה ובמשקל — החזיקה בידה הנעשקות את כל הנפשות הללו. והנה איש ננש אל אחד הפוחדים בנגדים ישנים, והוא לבוש כנר קרוע ומצנפת כלויה על ראשו ויורדת עד נבות עיניו, וקנו לבן, ומראהו כאיש אשר הרבה לשוטט ולהתהלך בארץ. והאיש משש זמן רב את כל הסחורה אשר לפניו, ולבסוף בחר לו כנר של סמט הרצוף בעור סנאים, ויתבונן בו לאור השמש. פעמים רבות הניח את הכנר ואחרי כן שב ויקחה, ויהי מרבה לעמוד על המקח. הרוכל שהכיר בו על פי קמצנותו ועקשנותו, כי יהודי הוא, נשבע בשם הנואל, כי אי אפשר לו להויל מן המחיר אשר אמר, והוקן כשמעו את שם הנואל נאנה אנהה גדולה ויסב את ראשו, ויקח את הכנר ויתן לרוכל מטבע של זהב, אשר היתה טבועה עליה צורתו של טבריוס קיסר, ויאמר: יהא לך את המחיר! — ובאמור לו הרוכל כי אין למטבע זו מהלכים במדינתו, אז ענה האיש ויאמר: יהא כארבע עשרה מאות שנה מאז טבעו מטבע זו ברומי, ואני לקחתיה אז. הרוכל נכהל ויעש את אות הצלם על לבו ויקרא ויאמר: האתה זה היהודי הנצחי? ואולם האיש נעלם כרגע ולא נראה עוד. — אבל לא רק במאה השש עשרה והשבע עשרה, כי אם במאה השמונה עשרה וגם התשע עשרה נראה עוד מעת לעת הנודד האומלל. זה שנים רבות — כותב מילענהאף בספרו יאנען, מערכען אונר ליערער דער הערצאנטמער שלעוויג, האלשטיין אונר ליענבורג (דף 10) — יראה כפעם בפעם היהודי הנודד בערים שונות, והוא ללחם לא ירעב, למים לא יצמא וגם הוקי לא יזקין; בחוץ לין ואין לו רשות לישון בבית. אומרים, כי לפני שנים אחדות היה גם בלינעבורג ושם ישב על אבן המונחת לפני שער העיר. היהודי הנודד — כותב הוא להלן, דף 547 — נראה עוד לפני שנים מועטות בעיר סנדויט הסמוכה לךנשו, והוא לבוש אדרת וממנה עלה צמה האוזב; והאיש לא ישכב ולא ינוה בלתי אם לילה אחד בשנה, הוא ליל הולדת הנוצרי.

ימור הדבר — אומרת מסורה אחרת¹⁾ — כי ככפר אלטבאך ע"נ נעקאר סמוך לאסלינגן, סר באחד הימים אל הבית הנדול על אם הדרך אשר נפת מתנודר בו עתה, איש בחצי שנותיו ובענות חן בקש כי יתנוהו ללון שם; ובעל הבית נאות לבקשתו, ויתן לו מקום ברפת הצאן ללון שם, וממחרת היום, בראות בעל הבית כי אורחו בושש לבוא, וילך לראות את אשר היה לו, וירא והנה נעלם האיש מן הרפת, ויבקשהו וימצא על פני אחד הקירות כתוב לאמר: אני אחשוורש איש ירושלים מצאתי זאת הפעם השניה מלון יפה ברפת הזאת. ימל אלהים את בעל הבית ככל החסד הזה! יום הראשון לחדש יאנואר שנת 1766. — בהערתי לשיר העלילה שלו "Abasver" מספר החוזה יוליוס מאנען, שהיה יליד כפר מאריני אשר בסכסוניה, כדברים האלה: האגדה על דבר היהודי הנצחי קשורה בזכרונות קדמות ימי ילדותי. בעודני כמעט ילד נפוצה במקום מולדתי השמועה הנפלאה כי היהודי הנצחי עבר דרך הכפר. על פי הדמות אשר ערכו לו היה איש בעצם שנותיו, בעל קומה גדולה ומראהו כשונה במחשבות ותקף בדעת; והוא לבוש אדרת מסע ועל ראשו מגבעת אמוצה בעלת שולים רחבים, ואחד הרועים, והוא בעל דמיונות ושונה בהזיות, דבר עמו פה אל פה. אז שמע הרועה את האיש מתפלא ואומר כי במקום הזה, אשר כפר גדול עם שדות וכרים נראים בו עתה, לא ראה לפני

הרוה, תכניות של בתי צבור וצינוי פאר במדינת היהודים הבאה. עוד אז חלם חלומות וחזה חזיונות על הרב מלאכת-מחשבת עברית, מקורית, אשר יש לה יסוד בעבר ותקוה טובה לעתיד. כח עבודתו של חולם החלומות הזה עבר כמעט את הקו הקיצוני של היכולת, הוא עבר אז — בשנות 1892-93 — במכתב-רעית שונים בתור מבקר יצורי חרשים וחזיונות התיאטרון ובתור מודיע הרשות מעולם המדיני, המדע והאומנות; מלבד אלה כתב חזיונות, שירים, ספרי מדע ופלוסופיה (כמו ספריו הגדולים ע"ד: תורת הבריאות בישראל ובעמים, מחקרי שפינוזה ותולדות מלאכת המחשבת באוסטריה, וכדומה). בשעות המנוחה, שהיה מקמץ בהן עד מאד, בשעות שבוין עבודה לעבודה, היה מבקר בבתי המלאכה של מפסלים גדולים וילמד את אצבעותיו לעשות תכניות שונות. אנכי וחברי הכטנו על עבודתו זו כעל עבודה שאינה מעלה ואינה מורידה. איש מקרבנו לא האמין, כי יבוא יום וגם נאסיג, שהיה בעינינו רק כמתעולל בחומר, יהיה ליוצר פסילים, כאחד החלוצים הראשונים בשדה האומנות העברית.

(עוד יבא)

היהודי הנצחי באגדה ובפואיזה.

ג.)

הספור הקצר התפשט במהירות נמרצה בכל מדינות אשכנז ובמשך זמן קצר יצא לאור במהדורות רבות ובתוספות ושנויים מרבים. וככל אשר הוסיף להתפשט, כן רבו בו הדברים הבאים לספר כי נראה היהודי הנצחי עוד בערי גרמניה שונות וגם בשאר הארצות. כן, למשל, באותה המהדורה שנדפסה בשנת 1617 יספר, כי ראו את אחשוורש בערי רוסטוק, לייבק, ויסמר, דנציג, קניגסברג, ועוד במקומות אחרים. בשנת 1599 — כן יאמר באותה המהדורה — כתב איש נאמן מאנשי ברוינשוויגה לרעהו בעיר שטרסבורג, כי איש-הפלאות ההוא היה בעת ההיא בוינא אשר באוסטריה וכי חושב ללכת למדינת פולניה ומשם למאסקווא. ואחשוורש זה — כן אנתנו קוראים להלן — היה בשנת 1610 בלייבק, וזה לא כבר גם בעיר רנל אשר בליפלנדיה, וכן בקראקוי ובערי מדינת פולניא. על דבר בואו לעיר נוימבורג יספר²⁾, כי שם ראוהו כבית-התפלה בעת העבודה. הוא הקצה להכות בידו על לבו, ויהי מטה את ראשו לצד ימין, ולא יכול לעמוד הרבה במקום אחד, כי אם רץ הנה והנה וינעה בבכיה, עד כי רבים חשבוהו למשונע. כתום הדרשה ורבים נגשו אליו וישאלוהו למשפטו ולדרגו, אז ענה כי הנוצרי דן את דינו להיות נודד לעולם על בלי תחו אותו לנוה מעט על יד ביתו, ועל כן לא ידע מנוח יומם ולילה. ורבים מן הסוחרים אשר בעיר נתנו לו מחנות יקרות, ואולם רבים ראו אותו כראות איש נוכל. ביום המחרת נגזר עליו מטעם פקידות העיר לבוא לפני ועד הכהנים, למען יחקרו ויירשו אותו, ואולם האיש נעלם ולא נראה עוד. כן נראה אחשוורש בשנת 1642 בליפסיה בדמות איש זקן וחדל אונים, והוא מחזיר על הפתחים ומבקש לחם, כאמרו כי הוא יהודי מלדה שהיה בשעת עניויו של הנוצרי וכי נגזר עליו לגור עד אחרית הימים. גם את פרנקפורט ע"נ מאין פקד היהודי הנצחי בימים ההם. יש מספרים — כותב אחד הסופרים הצרפתים³⁾ — כי פעם אחת נראה היהודי הנצחי בימי השוק בפרנקפורט. שם נקהלו

¹⁾ Anton Lirlinger. Sagen, Legenden und Volksaberglauben aus Schwaben, p. 77.

²⁾ עיין "הדור" גליון 6.
³⁾ ניבור 20—19. ⁴⁾ הנ"ל 166 הערה 44.

לו מקום ללון, ולשוא, כי איש לא אסף אותו הביתה, או קלל אחשוורש את העיר ויושביה וינבא לה, כי בשובו אליה שנית ימצא במקום ההוא רק דשא-עצים ואבנים גדולות. וכן היה; ואולם בכואו בשלישית אל המקום ההוא לא מצא גם כל עץ עוד וכל שיח, ורק דרך שלג וקרח יתהלך גם בהיות הקיץ, ורעש הקרח על פני המים בהתפוצצו ורעם הלחינות המשתפכות יענו לעומתו. והדבר הזה יאריך להיות על פני האדמה כל הימים אשר גם הוא בעצמו יגור מבלי מרגוע ומנוחה.¹⁾

בצרפת נראה בפעם הראשונה היהודי הנצחי בשנת 1604 ויראוהו בבית-התפלה אשר בפאריז ואשר בכאזוי ובמקומות אחרים. במדינת שמפניה ראו אותו שני אנשים אצילים, והוא ספר באונייהם את כל המוצאות אותה, וגם הודיע אותם כי זה לא כבר היה באשכנו ובספרד, ועתה יש את נפשו ללכת לאנגליה. על דבר היהודי הנצחי והקאותו באיריזא נמצא כשפת צרפת ספר-עם מקורי ושמו: מעשה נפלא ביהודי נודד (Histoire admirable du Juif Errant) אשר — כפי שיש לשער — חבר במאה השבע עשרה. המעשה הנפלא הצרפתי מספר את כל הענין הזה באופן אחר לגמרי מאשר נמצא כתוב באותו הספור הקצר האשכנזי אשר הזכרנוהו למעלה. לפי דברי הספר הצרפתי נסע ההנמון אשר בשליווינו דרך וויטנברג להמבורג, ומשם לעיר הקטנה סאלין, לראות את ידידו התיאולוג פרנציסקוס איניניוס, שהיה איש בכיר דה. אחרי שאלם איש לשלום אחיו נתלנלו הדברים וידברו בדבר הדת ועניניה, ואז הודיע איניניוס לכל המסוכים, כי כיום הראשון הבא נכון הוא להצטרף בבית-התפלה והוא מזמין אותם לבוא לשמוע את דרשתו ולהניד לו את דעתם עליה. ביום המועד בא ההנמון ואנשים אחרים עמו לבית התפלה לשמוע את הדרשה ותמצא חן בעינם עד מאד. אכן בשעת הדרשה ראה ההנמון והנה איש זקן בא בין הבאים, והוא עומד ומקשיב לדברי הדרוש בכונה גדולה עד למאד, ובכל פעם אשר ישמע את השם ישוע יוצא מפי הדרוש, הוא קמה על לבו ונאנח מרה. אז חשב ההנמון בלבו: אין זאת כי עברה על האיש הזה צרה גדולה, ויצו את אחד מעבדיו לקרוא את האיש בעובו את בית-התפלה ולהביא אותו אל בית איניניוס. ויהי כבוא הזקן וישאלהו ההנמון אי מזה הוא בא, ואולם בראשונה לא אבה הזקן לענות דברים ברורים ורק באחרונה הניד לו את כל לבו ויאמר: יושב ירושלים אנכי, וזה כאלף שנים אנכי נודד על פני האדמה, ואין קץ ואין תכלית לענותי. פעמים רבות השלכתי את נפשי מגדר, ואולם את המות לא מצאתי. אז ישאלהו ההנמון: האתה זה האיש אשר עליו הרבו ככה לכתוב מאז ועד עתה? והאיש ענה: אני הוא, אדוני, ואם יש את נפשכם הנני ואספר באזניכם את דברי ימי חייו. נישב אל השלחן על יד ההנמון ונחל לספר כדברים האלה: ישמי אחשוורש, מוצאי משכנתי נפתלי ובשנת שלשת אלפים תשע מאות תשעים ושתיים לבריאת העולם נולדתי. אבי היה הרשע-עצים ואמי תופרת בגדים לבני הלויים. קראו וכתוב למדתי עוד בילדותי, וכאשר גדלתי נתנו על ידי את ספר התורה והנביאים ואלמור, ומלבד אלה היה לאבי ספר קדמוני, אשר נחל אותו מאביו, ובו היו כתובים ספורים נפלאים, אשר אותם הנני לספר לכם ככל אשר הם נוגעים לדברי ימי חייו. והוא ספר להם את הספורים הנפלאים ההם, שהם הם אותם הספורים הקדמונים על פי המסורה הנוצרית המאוחרת ותולדות ישוע; ואת ספוריו כלה בדברים האלה: ישבתי עוד הפעם ירושלימה, ושם לא ידעתי עוד איש; אז הסגרתי את נפשי לכל סכנה וסכנה, כי התאויתי לשים קץ להי, ואולם לשוא, כי דברי אלהים באו עלי כתמים, אלפי פעמים הכיתי בחרב במלחמה ואולם נוי לא נפצע; בעברי ארחות

אלף שנים בלתי אם יער גדול, ועל פי הדברים האלה החליט הרועה כי האיש אשר לפניו היה היהודי הנצחי.

ד.

אורה מצוי היה היהודי הנצחי גם במדינת שווייצה. מהר פילטום אשר על יד נחל פירבלדשטיטר, — כן מספרת האגדה השווייצרית²⁾ — יבוא כפעם בפעם לפני ראשית השנה איש אשר פניו מפיקים ידידות, והוא עובר דרך נאות-אר אל חוף הרינוס השני. במחוזות ההם קוראים לאיש הזה פילטום, על שם ההר אשר הוא יושב שם זה הרבה מאות שנים, ובמקומות אחרים יקראו לו הילדף הרומי, על דבר המלוש אשר הוא לובש: על ראשו מנבעת ענולה וגדולה, בידו מטה גדול ועל בשרו מעיל ארוך אשר לו בית-צואר וברגליו נעלים מסומרות היטב במסמרות. כמראה הילד מראהו, והוא מדי עברו את המחוזות החפשים ילין תמיד בסכות הכרמים העזובות. בצלקונו הוא נושא את אבן-הירח, אשר מצא ימצאו אותה החופרים במערת חלב-הירח, ואת האבן הזאת, וכן גם את אבן הנלים, שהיא מין ריר חלמיש, ואשר בה מדפאים חבורות בכשר האדם, הוא משאיר בלכתו בתור שכר לינה. מי שמוציא את נרגיו אבן-הירח האלה, מביא ימול לביתו; עליו להניח את הנרגים ההם בחדרי מעונו, ברפת, וביחוד על פני האפריזין, הוא נג המטה. והנה בעיר לענג-נוי ובעיר ענדינגן, אשר שם יושבות קהלות עבריות, וכן בעיר פריקטל, אשר שם קתולים יושבים, נראה ההלך ההוא, ושם קראו לו היהודי הנצחי. נעברו דרך חבל-הארץ הזה ודרך נאות בזיליאה הסמוכים יסור כפעם בפעם אל אחד מבתי המלון ללון שם, ואולם איננו עולה כלילה על משכנו כי אם ירוין בלי הרף הנה והנה בבית עד אשר יאיר הבקר, ואז ילך לדרכו. וכן הוא מספר כי בכואו אל כנר הרינוס, אשר שם בנויה עתה עיר בזיליאה, בפעם הראשונה, לא מצא שם דבר כי אם יער ביושים גדול, ובכואו בפעם השניה וימצא שם רק סבכי הדולים, ובכואו בפעם השלישית והנה שם עיר גדולה, אשר הקיאה אותה האדמה בהיות זועה; וכן יספר כי נעברו בדרך הזאת בפעם האחרונה, אז היה עליו ללכת דרך שעות תמימות עד אשר מצא ערבי נחל לעשות בהן מטאטא; ופעם אחרת, בכואו דרך הרי מטרבורן ומעבר קרימול עד לעיר קרן. ספר באוני רבים כי בעברו את נאות ההרים האלה בפעם הראשונה ראו אה שם בלתי אם כרמים, תחת אשר עתה יתנשאו שם הרי הקרח הנורא על פני שדמות השלג. בצאתו את כרן עזב שם את מטה נודו ואת נעליו, והכהן אולריך איש ציריך מהכר ספר תולדות היהודים בשווייצה, אשר נדפס בשנת 1768, ראה את הסגולות ההן והוא כותב על אדותיהן בספר ההוא דף 154 כדברים האלה: בלשכת הביבליותיקה של הממשלה אשר בכרן שמורים דברי חפץ יקרים מאד, והם המטה והנעלים אשר ליהודי הנצחי. מן הביבליותיקה יורדים דרך מעלות אחדות אל תוך מרתף, אשר שם אצורים המטה והנעלים אשר ליהודי הנצחי; המטה עב וחזק מאד והנעלים גדולות ומקבירות אלפי סלאים יחדו, והן עשויות מעשה ידי רצען אמן ומעידות על רוב עמל ושקידה גדולה וכשרון הרבה בהיותן מחברות אלפי חלקי-עור קטנים. — הנה כן גם על תועפות הרי הקרח ושדמות השלג אשר על פני נלים כנר דרבה רגל אחשוורש. ככה מספרים כי על גב הר הטיאודול אשר נבהו בערך אחד עשר אלף רגל ואשר מאז יזכור אדם הוא מקסה שלג תמיד, היתה בנויה לפני שנות מאות רבות עיר רבתי עם. ויהי היום ויסר שם גם היהודי הנצחי, בהיותו הולך דרך נודדיו אשר לא ישבתו, ויתחנן אל תושבי ההר אבירי הלב כי יתנו

²⁾ Rachholz. Schweizer sagen aus Aargau N. 489: die Schuhe des ewigen Juden.

¹⁾ Alpenrosen, 1893, p. 109.

* * *

שָׁוֵא מְבַשֵּׂר דָּרֵר וּמְשַׁרֵּה
תְּפִישִׁי פֶּן מִשְׁנֵת תִּעֲוֶרֶר:
הָאֲרָאִים בְּשָׂמִים
אוֹרֵי יִטְוִלָךְ אֲנִיָּם;
אֶךְ בְּאֶרֶץ הָאֲנָשִׁים
לֹא יֵאָמְרוּ לֹא יֵאָמְנוּ
אֶךְ יִלְעָנוּ — אֵיךְ יִבְיֵנוּ
אֵלֶּה לֵב וּרְגִישִׁים?
לֹא מְנִיגָה אֲבָן תְּמִישׁ
לֹא תִאֲנֶה — הַחֲלָמִישׁ:
בְּעֶקְבָּיִם תֵּן הַשִּׁירָה
אֲנַחְת־שָׁוֵא בְּשׁוֹט תְּמִירָה;
אוֹיָא רֵד לְמִקְוֵי-יְנוּמָה
אוֹיָא דֵשׁ בְּסַעֲרַת חֲמָה
בְּשֵׁר הַמְּבִים בְּתִרְדָּה —
אוֹרֵי אֲוִי יִקְוִמוּ.

א. נ. גנעסין.

חזון-אם.

...וכאשר נֶקֶד הילד לְשִׁבְעָה, ויִפְתָּחוּ לַחַיִּיו כְּשׁוֹשְׁנֵי הַשָּׂדֶה וְאֲשֵׁמֹרֶת

עֵינָיו נִסְגְּרוּ.

וּתְחַבֵּנוֹן הָאֵם בִּבְנָה בְּנַחַת-אֵין-סוֹף, וּתְשַׁקְדּוּ בְּלֹאט, בְּלֹאט,

וּתְשַׁכְּבֵהוּ עַל עֶרְשׁוֹ, וּתְשֹׁב עַל יַד הָעֶרֶשׁ.

לֹאט, לֹאט נִרְדְּמָה גַם הִיא.

וּפְתָאוֹם חֲרָדָה מִתְנַמְמָתָה, וּתְפַקֵּחַ אֶת עֵינֶיהָ, וְתֵרָא, וְהִנֵּה מִלֶּאךְ

אֱלֹהִים עוֹמֵד לְמִרְאֻשׁוֹתֵי הַיֶּלֶד.

וּתְכַךְ הָאֵם בְּלִבָּהּ לֵאמֹר: הִנֵּה זֶה בֵּא לִקְחַת אֶת בְּנִי.

וְהִנֵּה לֹא יֵצֵא מִפִּיהָ, כִּי נִאֲלָמָה מִפְּחַד פְּתָאוֹם.

אֶךְ הַמִּלֶּאךְ יִדַּע אֶת מַחֲשַׁבְתֵּי הָאֵם, וְיִשָּׂא אֶת קוֹלוֹ קְכוֹל הָעוֹנֵב

וְיַעֲן:

— רֵא לִקְחַת אֶת בִּנְךָ מִיֶּדְךָ בְּאֵתִי.

וְיֵאמֶר:

— יֵהָ מִמֶּנִּי מִלֶּאךְ הַשְּׁנֵה-הַנִּצְחָת וּכְנִפְיוֹ אֲרָכּוֹת וּמוֹהִירוֹת פִּי

שִׁבְעָה מִכְנָפֵי.

וּתְכַךְ הָאִשָּׁה בְּלִבָּהּ שְׁנִית לֵאמֹר:

— הִנֵּה יְתוֹם יִהְיֶה בְּנִי, יְתוֹם נֶעֱוֵב מֵאִמּוֹ, כִּי אֱלֹהִים חַיִּים רִאִיתִי,

וּמוֹת אֲמוֹת...

וְיִדַּע הַמִּלֶּאךְ שְׁנִית אֶת לֵב הָאִשָּׁה, וְיִנְחַמְנָה, וְיֵאמֶר:

— גַּם אֵת לֹא תְמוֹתִי; מִלֶּאךְ-בְּשׁוֹרָה אֲנִי וְעַל בִּנְךָ צִוִּיתִי.

וּתְחַבֵּנוֹן הָאִשָּׁה בְּפִי בְנָה, וְהִנֵּה קָרָן עוֹר פְּנֵיו מִנְּחֹת כְּנָפֵי

הַמִּלֶּאךְ וּמֵאוֹר עֵינָיו הַטְּהוֹרוֹת.

וְהַמִּלֶּאךְ מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר:

— בִּנְךָ זֶה יִגְדֵל וְהִיָּה דְנִבִּיא!

וְלֹא הִבִּינָה הָאִשָּׁה, וּתְתַאֲוֶשׁ, וּתְכַרְעַת לִפְנֵי הַמִּלֶּאךְ, וּתְשַׁתְּחֹה,

וּתְאֵמֵר:

יָמִים צִלְלָה פְעָמִים רַבּוֹת אֲנִיתִי בְּמִצּוֹלָה, וְאוֹלָם אֲנִי שְׁטִיתִי כְּנוֹצָה קִלְה
עַל פְּנֵי הַיָּם, אִם כִּי לֹא לְמַדְתִּי מַעֲוֹלָם לְשׁוֹט. לְמֵאכֹל וּמִשְׁתָּה אֵין לִי כֹל
צוֹרֵךְ. זֶה לִי אַרְבַּע פְּעָמִים אֲשֶׁר סָבֹותִי אֶת כָּל הָאָרֶץ, וּבְכָל פַּעַם מִצְאֵתִי
בַּה תְּמֹרוֹת נְדוּלוֹת: מְדִינוֹת נִשְׁמֹות, עִירִים נִתְצוֹת, אֲשֶׁר אִלּוּ הִיִּיתִי הַפִּיךְ
לְסַפֵּר עַל אֲדוּתִיהֶן, לֹא הִסְפַּקְתִּי. כִּכְלוֹתִי לְדַבֵּר נִתְּנוּ לוֹ כֶּסֶף, וְהוּא מֵאֵן
לְקַחַת; וְאֵף גַּם יֵשׁ בִּכְלָתוֹ לַחַיּוֹת שְׁנַיִם רַצּוֹפּוֹת מְכֹלִי אֲכָל וּמְכֹלִי שְׁתָּה;
וְגַם שְׁמֵלְתוֹ לֹא בִלְתָּה מַעֲלִיו. וְהָאִישׁ הַשְּׁתַּחֲוָה אֲפִים אֶרְצָה לִפְנֵי הַמַּכּוֹבִים,
וּבְכַפֵּס הַחֲמִישִׁית יֵצֵא לְנוֹד עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

מִצְרַפַּת הַתְּפִשְׁטָה הָאֲנֵדָה וְתִנְיַע עַד אֶרְצוֹת הַשְּׁפִלָה. מִלְּבַד תִּרְנוּמִי
הַסְּפוֹר הַקָּצֵר וְהַמַּעֲשֶׂה הַנִּפְלֵא נִמְצָאוּ כְּשִׁפָּה הַפְּלִימִית שִׁירֵי-עַם רַבִּים
הַמְּסַפְּרִים אֶת מֵאוֹרֵתוֹתָיו שֶׁל הַנּוֹדֵר הַנִּצְחִי. בְּאַחַר הַשִּׁירִים הָאֵלֶּה יִסּוּפֵר
כִּי בְּאַחַר הַיָּמִים נִרְאָה הַיְּהוּדִי בְּעִיר דִּינְקִירְכֵן, וְיִהִי הָעַם מִתְאַוֶּה לְרֹאוֹתוֹ,
כִּי בְּנִדְיוֹ הַמְּשׁוֹנִים מִשְׁכּוֹ עֲלֵיהֶם אֶת עֵינֵי כָל רֹאיוֹ, וְאַחַר הָאוֹרָחִים נִגַּשׁ
אֵלָיו וְיִפְצֹר בּוֹ וְיֹאמֶר לוֹ וְיִסֵּר אֶל בֵּיתוֹ, וּבְדַבְּרוֹ וְיֵאמֵר כִּי בֵן אֶלֶף וּשְׁמוֹנֶה
מֵאוֹת שָׁנָה הוּא, וְכִי מֵאַרְבָּע רֹבְצָת עָלָיו לְנוֹד כָּל יְמֵי הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
בְּקֶרֶב הַנּוֹגִים, עַד אַחֲרֵית הַיָּמִים. כָּל הַכֶּסֶף אֲשֶׁר לוֹ לֹא יַעֲלֶה יוֹתֵר מִחֲמִשָּׁה
שִׁטְבָּרִים, הַחוֹזִים וּמִתְהַדְּשִׁים תְּמִיד עַד כְּמָה שֶׁלֹּא יִרְכֶּה לְהוֹצִיאֵם. כְּבוֹא
יוֹם אֲדֵנִי הַגְּדוֹל, אֲזִי יִבּוֹא הַקֵּץ גַּם לַחַיִּיו.

בְּמִדְנַת בְּלִיָּה יִדּוּעַ הַיְּהוּדִי הַנִּצְחִי בְּשֵׁם יִצְחָק לְקָדֵם. הוֹרָאתוֹ
שֶׁל הַכְּנִי לְקָדֵם הִיא, כְּפִי שְׁמִישְׁעִירִים, אִישׁ אֲשֶׁר מוֹצָאוֹ מִיְּמֵי קָדֵם. שֵׁם
מִסְפָּרִים, כִּי בִשְׁנַת 1640 פָּנְעוּ בּוֹ שְׁנֵי אֲוֹרָחִים בִּיעֵר אֲשֶׁר בְּמִסְבֵּי עִיר
בְּרִיסֵל, וְהוּא אִישׁ זָקֵן וְרַב יָמִים אֲשֶׁר בְּנִדְיוֹ עֲשׂוּיִם עַל פִּי נִזְרָה קְדוּמָה
מֵאֵד. עַל פִּי בְּקִשְׁתּוֹם סָר אֶתֶם אֶל בֵּית הַמִּירוֹחַ, וְאוֹלָם לֹא יֵשֵׁב עִמָּם
לְשַׁלְּחָן, כִּי אִם שְׁתָּה אֶת כּוֹסוֹ בְּעַמְדוֹ, וְיִסְפֹּר לָהֶם מֵאֲרָעוֹת שׁוֹנִים
אֲשֶׁר מְרִבִּיתֵם נִקְרוּ לִפְנֵי שְׁנוֹת מֵאוֹת רַבּוֹת. אֲזִי נִוְכַח הָאֲנָשִׁים כִּי בֵן לְוִיִּתִם
הוּא הַיְּהוּדִי הַנִּצְחִי יִצְחָק לְקָדֵם, וְיִמְהַר וְיַעֲזוּבוּ אוֹתוֹ בְּבִהְלָה נְדוּלָּה.

וְגַם בְּאַנְגְלִיָּה נִגְלָה הַיְּהוּדִי הַנִּצְחִי בְּמֵאָה הַשְּׁבַע עֶשְׂרֵה וְיִסְפֹּר בְּאֲזֵנֵי
רַבִּים כִּי הִיָּה שָׂר צָבָא וְיֵשֵׁב בְּסוֹד הַסֵּנְהֶדְרִיָּה הַגְּדוֹלָה בִּירוּשָׁלַיִם; וְגַם
הִרְבֵּה לְסַפֵּר אֶת כָּל פְּרִטֵּי דְבָרֵי הַיָּמִים הָהֵם. לְפִי דְבָרָיו הִיָּה בְּרוּמִי בְּשַׁעֲהַ
שְׁנִירֹן קִיסָר הַבְּעִיר בָּהּ אֵשׁ, וְיַעֲמֹד עַל הַר נְבוֹהָ לְהַתְעַנֵּן עַל מֵרָאָה
הַבְּעִרָה. וְגַם אֶת כָּל עֲלִילוֹת מַסְעֵי הַצֶּלֶב רָאָה בְּעֵינָיו. וְכֵן הוּא עוֹבֵר בְּכָל
אֶרְצוֹת תְּבֵל וּמְדַבֵּר בְּכָל הַלְשׁוֹנוֹת בְּמַהֲרִיּוֹת גְּדוֹלָה; וְהַתְמַהוֹן אֲשֶׁר עוֹרֵר
הָאִישׁ בְּאַנְגְלִיָּה הִיָּה גְּדוֹל כָּל כֵּךְ, עַד כִּי שְׁנֵי בְּתִי-הַמִּדְרָשׁ הַגְּדוֹלִים אֲשֶׁר
בְּקַמְבְּרִידְגִי וּבְאוֹכְסְפוֹרְד שִׁלְחוּ אֶת בְּחִירֵי חֲכָמֵיהֶם לְנִסּוֹתוֹ, וְאוֹלָם גַּם הֵם
לֹא עָלְתָה בִּידֵם לְהוֹכִיחַ כִּי דָבָר לָהֶם עִם אִישׁ מֵרָמָה וְדוֹבֵר שְׁקָרִים.

וְגַם בְּאַרְצוֹת שׁוּוִידיָה, נִירוֹוִיגִיָּה, דִּנְיָה, אִיטָלְיָה וּסְפִידִי יִדְעוּ וּמְפֹרָסִם
הַיְּהוּדִי הַנִּצְחִי לְמִדֵּי. בְּסִיצִילְיָה קוֹרָאִים לוֹ בּוֹטוֹרִיאָו, אֲשֶׁר הוֹרָאתוֹ יִמְכָּה
אֱלֹהִים. בְּסְפִידִי מִצִּירִים אוֹתוֹ בְּתוֹר אִישׁ אֲשֶׁר צֶלֶב בּוֹעֵר עַל מִצְחוֹ תְּמִיד
וְשׁוֹרֵף אֶת מוֹהוֹ, וְאוֹלָם מוֹחוֹ אֵינְנוּ אֲכָל כִּי מִתְחַדֵּשׁ הוּא מֵאֵלֵיו יוֹם יוֹם.
אֵלֶּה הֵן הָאֲנָדוֹת וְהַשִּׁיחֹת, בְּקִיצוֹר נִמְרִין, שְׁבָהן כִּלְלוּ מְרִבִּית עַמִּי אִירּוּפָא
אֶת תְּמוֹנַת הַיְּהוּדִי הַנִּצְחִי. וְהַתְמוֹנָה מְרִנּוֹת לֵב בְּאֵמַת: בְּתוֹךְ כָּל חֲרָבוֹת
הַחַיִּים הַנִּעֲרָמוֹת בְּלִי-יִשְׁחָךְ עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ, בְּתוֹךְ כָּל גְּלִי הַקְּבָרִים
הַמְּכֻסִּים מְרַנֵּעַ לְרַנֵּעַ אֶת פְּנֵי כָל הָאֲדָמָה, נוֹרֵד זֶה עֶרֶן וְעֹדֵנִים יִצוֹר בֵּן
חֲלוֹף עִרְרִי וְבוֹרֵד, אֲשֶׁר כָּל מַעֲיָנוֹ וְכָל מֵאוֹיו וְכָל נַפְשׁוֹ הוּא הַמוֹת —
וְהַמוֹת רַחוּק מִמֶּנּוּ.

(עוֹד מֵאֲחֵר אַחֵר יִבָּא)

יֵל בְּרוֹכּוֹבִיין.

— סלה נא כנדל חסרך לאשה פתיה כמוני, כי טרם תדע מה משפט הנביא...

והמלאך עונה:

— אין משפט לנביא! כי דורש משפט הוא!

— חידות לי דבריך, — אמרה האשה בעצבון.

והשתחווה שנית ותשאל:

— הנידה נא לאמתך הפתיה: מה מלאכת הנביא? הבונה הוא טירות והיכלים או מכצרים בשמים? הבהרים יחצוב, אם מסלות-ברזל יסל או אולי רפא ירפא?

ורמעה התגלגלה מעפעף המלאך בענותו:

— סותר הנביא וכונה... סותר הוא על פני האדמה ובונה עליות השמים... סולל מסלות הוא, אך בברזל תבחל נפשו, ומסלותיו לא ההכנה חיק אדמה; הוא יסל מסלות ברוח לבעלי כנפיה... גם הוצב הנביא, כאשר דברת, אך לא בהרים יחצוב, ונרון ביד לא יקח; הוא בלבכות יחצוב, ויחצוב שלהבת, — שלהבת יה... גם ימהין הנביא, ימהין לבכות ונפשות, אך גם רפא ירפא... לנפשות חולות, לשבורי לב...

ותבך האשה במר שיחה ותאמר:

— אם אמללה אנכי! על בני ועל נורלו תדבר, ולבבי טח משמוע!

ותשתחווה פעמים, ותוסף ותשאל:

— ומה תהי משכרת בני? אולי אבין את זאת!

— אבנים! ענה המלאך.

וברק שמחה נראה בעיני האם:

— גדול יהיה בני! לא אל כסף וזהב ישחכר, כמשפט הרופאים

והבונים, כי אם אבנים: אבני חפין, אבנים יקרות...

והמלאך עונה בדאנה:

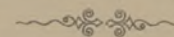
— לא אבנים טובות ולא אבנים יקרות, כי אם אבני-חיין, אבני שרה.

— מתלהלה אתה כאמתך, מלאך! חנני נא והגד לי פשר הדבר.

— סקל יסקל הנביא, כי נביא הוא!

ותצעק האשה צעקה גדולה ומרה ותתעלף.

וכשוב רוחה אליה, והמלאך כבר נעלם, ואולם עוד קרן עור פני הילד.

בְּיָדָיו
(חיוון)

בין העצים הנביהים והרעננים יושב אנכי לבדי, וענפיהם העצמים ומלאים עלים יחביאוני מכל ראה.

והשמש שוקעת, שוקעת, וקויה האחרונים מלבישים אור וזהב את כל ירק ואת כל עשב אשר על פני האדמה מסביב, ומאירים ומזהירים את המים הנוזלים לאט לאט בנהר הקטן אשר בנן — ואחרי כן ינשקו הקוים את צמרות העצים.

ולאט לאט והנה ענן עולה מאחרי עצי הנן, והתרחב והתפשט על פני השמים והדביק את ברק הזהב היוצא מן הקוים ורבין עליוכספה אותו. והלילה הנה בא, והכנפים השחורות נטויות על פני כל הארץ. ואנכי אוהב את הלילה; ויותר — את החשכה, את הרממה ואת העצבון אשר יבואו עמו, והצללים השחורים הרובצים על המסלה הישרה אשר לפני אוהבים לי מאד.

ואנכי יושב ומביט.

והלבנה — כלה יפה וצנועה, והיא ההלה להביט מבין בדקי הענן אשר במעל, ובשת לה כבשת נערה אשר לא בנרה, ושחוק לה כשהוק ילד תמים.

וכוכבים לאלפים מסביב לה, והם נוצצים.

ורוח קלה מנשבת בענפים וועזעה את העלים והשכיותה את

הרממה אישר מסביב.

ומרחוק נשמע קול רך ומלא עצב ומתוק מאד — הזמיר מתפלל.

וכל היקום מסביב שקוע בצנועה רבה ובעצבון.

והעצים מתפללים חרש.

והנן עם עציו, ותכלת השמים עם כוכביה הנוצצים והיקום עם כל

קולותיו — כל אלה וכל אשר אנחנו שומעים, כלם קדש קדשים.

והשכינה מלאה את הרוחות — ורואים אנחנו אותה בעינינו,

ואנחנו יכולים לנגוע אליה בידינו.

ועוד צפרים אחדות טרם נרדמו.

והצפרים הם הכהנים המתפללים בבית המקדש הנדול, והן

נותנות שבח ותהלה ותפארת ונדולה לאל הנדול והמחריש —

קדוש! קדוש! קדוש!

ועצי הנן והרוח המנשבת בענפים והמון קולות אשר לא אדעמה

הם עונים לעמם:

קדוש! קדוש! קדוש!

ואתם לא תראו ולא תשמעו ולא תחושו דבר.

טורדים אתם ועסוקים כלכם בדברים קטנים ושפלים ונבזים...

ואתם תקחו את העצים המתפללים ותעשו אותם להיות לכם

לתועבותיכם ושקיצים.

ואתם לא תשמעו את אנחות העצים ואת זעפם אשר הם זועפים

עליכם חרש.

ואת הנה עברת ורגליך דוחקות את השכינה — ועיניך משקרות

לכל עובר ושערוותך תפזרי לכל רוח.

והנער ירוץ אחריך והשינך וחכך אותך ונשק לך — וצלצול

הנשיקה כקול הברזל העולה על העצים.

ואתם טמאתם את קדשי הקדשים. הסתלקה השכינה מתוך הרוחות,

חרל הזמיר מתת קולו — כי טמאתם גם את קולו ותעבתם את תפלתו.

והלכנה מסתתרת אל מתחת לענן — וחפרה מאד ובושה.

אבל אתם לא תראו ולא תשמעו ולא תחושו דבר.

הנה הנער מביט אל פניך — והוא טרם יחפור וטרם יבוש.

ואת הורדת את ראשך על לבך — ותהי כמתקצפת עליו ועל

מעשהו.

הוי שקר, הוי חנפה, הוי מעשים בלב ולב!

התזכרי עוד...? התזכרי עוד...?

שם בתוך היער העזוב והשומם אשר מאחרי בתי העיר, שם

מסתרים בין עצים עבים יושבו שנינו לבדנו.

ושערוותיך היו קדושות, טרם עוד נטמאו.

ופניך הזכים היו כפני מלאך אל, והאור אשר בעיניך היה כאור

הלבנה.

ואז התנבבה ידי ותנע אל ידך...

רטט קר הלף בעצמותינו, חרדנו וקמנו ממושבותינו.

לא דברנו דבר — ואף גם לא הבטנו איש אל אחיו, ורק אף

קדושה היית לי מאז!

והיום נטמאת, וגם שערוותיך נטמאו. הנער טמא אותך במנע

שפתיו — ופניך היו כבית-מקדש אשר נחרב.

והאש אשר בעיניך בוערת ומעוררת תאווה וזועה...

גם את בית-המקדש טמאתם ואת השכינה הנליתם. ואתם השבתם

את הכהנים מתפללים...

והלכנה חפירה ובושה והיא מסתתרת תחת הענן.

ורק הכוכבים מביטים עוד אל מעשיכם, והמה נאנחים. וכל היקום נאנה ובוכה...

ואתם לא תראו ולא תשמעו ולא תחישו דבר...

ויהי בכם ההפך — כי עוד מביטים אתם אלי כבז ובשחוק...
ואתם הושבים אותי למשנע. —

האמנם משנע אנכי?...

שלום אש.

פיליטון

הפאזר שבתורה

אגדה.

(מכתביר יקר במציאות.)

מעשה באסימילטור אחר שבקש לעשות תשובה. בא לו אצל רב זקן ומצא אותו כשהוא יושב ועוסק בתורה. אמר לו: רבי, אני חוזר בתשובה על-מנת שתלמדני כל התורה כשאני עומד על רגל אחת. אמר לו: בני, לא כך דרכה של תורה, והגית בו יומם ולילה כתיב. אמר לו: וכי דרכה של תורה לנעול דלת בפני בעלי תשובה? אמר לו: נתישב בדבר. אותו האיש היה יוצא ונכנס בערכאות, וכלל היה בידו שכל "נתישב בדבר" רמו למתן בסתר. הכנים ידו לתוך כיסו והוציא את הארנקי שלו. והיה מכסה טפח ומגלה טפחים כמנהגו של עולם. נתן הרב עיניו בו ואמר לו: כלום אני נזקק לצדקה חס-ושלום? הריני מקבל שכר בטלה שמונה זווים לשבוע, והוא יותר מזון ליום. כבש פניו בקרקע, משום שהרגיש חמימות יתרה בלסתותיו וככל גופו, והחזיר את הארנקי אל מקומו. אחר כך אמר לו הרב: נענית לך, בני, הבא לטהר מפסיעין אותך, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם — זו היא כל התורה כלה, ואירך פירושא הוא, ויל גמור.

יצא אותו האיש בפחי נפש: אלו היה רוצה ליולד ולגמור לא הוזקק לעשות תשובה, ועל כל פנים לא היה חוטא ומתחרט, והלה אומר לו "ויל גמור"!

הלך לו אצל דיין צעיר לימים, שעלה לגדולה זו בכח חותנו התקופה בקהל. מצא אותו יושב בפלטרין שלו ומעיין בפנקס ובזקק חשבונות, וצורר שטרי עסקא בידו, ומבגעת שער גדולה על ראשו, ושערותיו סדורות לו תלתלים, והוא לבוש מעיל משי שחור טוב ומבוק, ומשכצות זהב על עיניו, וכפתוריו זהב מציצים כתוך בתי אורעותיו. הוציא האיש אימפריאל והניח לפניו. נטל מי שקורין לו דיין את המטבע ושלשלה לתוך כיסו ברגילות ובזריזות, שלא כל אדם זוכה להן, ואמר לו: שב נא, אדוני, לימיני. מה אדוני מבקש מעברו?
— ממושעי ישראל אני, ואני חוזר בתשובה. למדני את כל התורה כשאני עומד על רגל אחת.

— מיקירי קרתא אתה, אדוני, ולא ממושעי ישראל. על פי הדין אין אדם משום עצמו רשע, ואיני רשאי להאמין לך. אדרבה — חייב אני לרדן את כל אדם לכף זכות, ושמא צדיק גמור אתה.

— אבל, רבי, יודע אני בעצמי, שאיני לא צדיק גמור ולא צדיק שאינו גמור. אני כותיר לך לרדן אותי לכף חובה מפני כמה טעמים כמוסים וגלולים, ואם נפשך לומר, הלא זקני המגולח יעיד עלי כמאה עדים כשרים.

נסתחתו טענות מי שקורין לו דיין ופניו נתמלאו קמטים. ברם נתפשטו הקמטים במהירות ונתעדן הכשר ככו שהיה. אחו בידו באהבה ואמר לו "את ה' אליהך תירא, לרבות תלמידיו חכמים" — זו היא כל התורה כלה, ואירך פירושא הוא, ויל גמור.

שוב יצא בפחי נפש ובא לו אצל בחור תלמיד חכם וקצת משביל מהעתיקים לכתוב שירים והשגות ב"הפסגה". מצא אותו בבית המדרש לפני גמרא

פתוחה, ומורה שעות של זהב כידו. סימן טובהק לחתן, והוא נסתכל בכלי חמדה זו ובזקק את בני מעיו ומונה את "אבניו" ומתעסק בו בנחת ובשמחה. נתן לו מול טוב והעריך את מורה השעות שלו בעין יפה מאד ואמר לו: הכל מובטחים כך שתהיה מורה הוראה בישראל, רצונך שתלמדני את כל התורה בשעה שאני עומד על רגל אחת? כמדומה לי שעילוי כמורך אין לך דבר שאי אפשר לו. נטל החתן קוביא של בעץ שקורין "דרידיל" ושמשחקין בה בימות חנוכה ונתן לו לאמר לו: בדור פרוץ זה שקולה קוביא זו כנגד כל התורה. המשבילים שלכם כופרים בכך השמן ואנחנו לא נמחל אפילו על מנהג בעלמא. "מנהג ישראל תורה" — זו היא כל התורה כלה, ואירך פירושא היא, ויל גמור.

הלך לו אל נושכיל זקן מפורסם בעיר. מוצא אותו יושב בעליית קיר במין צריף בלא חלון באויר קר ולח ומעופש וקורא קבוצת שירים בכתב יד, אמר לו: חכם כולל, מדברנא דאומתיה, סערת האסימילציה העבירה אותי על דעתי ועל דעת קוני, ורצוני לשוב אל חיק ההשכלה הטהורה על מנת שתלמדני דרכיה בשעה שאני עומד על רגל אחת. אמר לו: הגע בעצמך, כל ימי לרבות הלילות עמלתי על ההשכלה, ועדיין יש כמה דגושים שאיני יודע מה טיבם, ולא עוד אלא שיש חיבות שאין בידי להכריע אם הקמין שבהן חטף קמץ או קמץ חטף, ונפקא מינה לענין י"א תנועות, ואיך תעלה על דעתך ללמוד הורה רחבה מני יסבאות בשעה אחת קטנה. לא, לא, זה אי אפשר כלל. הציץ בו אותו האיש והכיר בו כי שריו בתענית הוא ואותו היום לאו תענית צבור היה. ורק לפניו מטבע של עשר קופיקות, קפצה בעלת הבית וזכתה בה ויצאה והביאה ככר לחם וקומקום של חמין, והאיש ישב ושחק, כשהתחילו לאכול ולשתות אמר לו: אין לי פנאי להמתין, או למדני כמו שהתנתי עמך או החזיר לי מעותי: ראה המדרק כי אין ברירה, נאנח ועמד על רגליו ולחש לו: "כל בגיד כפי' דסמיכי ליהו"א רפה בר כמפיק, כמפיק, דחיק ואתא מרחוק" — זו כל תורת ההשכלה, ואירך פירושא הוא, ויל גמור.

יור מן העליה וגם נשיכה גדולה והלך לו אל משכיל חדש, רך בשנים ואב בהכמה. מצא אותו כשהוא יושב בעליית בית גדיב ואותו בידו עשרה קולמוסים וכותב עשרה מאבירים בעשרה מקצועות שבחכמה בעשר לשונות בבת אחת. אבר כעשה בשפים הוא זה ונתת לאחוריו. עמד העלם על רגליו והבטחיו שאינו לא שר לשוים ולא חובר חבר וגם לא בעל שם אלא לינגויסטוס, אסטרונומוס, היסטוריקוס, ביאלוגיס, פוליטיקוס וארכיאולוגוס לבד. אמר לו: ארבע שאלות יש לי לשאול, ומתורא אני שמא אינן מבין החכמות שאתה בקי בהן, אמר לו: אני בקי בכל החכמות.

— גם בחכמת ישראל?

— בכל החכמות, ואין צריך לומר בחכמת ישראל, כבר יצאו מוניטין שלי בעולם, שמי הולך מסוף העולם ועד סופו, והכל יודעים כי שחוב-עמו גדול ונלהב אני. רצונך שגפליך* עברית.

— רוצה אני אלא שאיני יכול.

— מפני מה?

— מפני שלא למדתי דקדוק ותנ"ך, ואני מצטער על זה מאד.

— ועל זה אתה מצטער? כלום אי אפשר בלא דקדוק ותנ"ך? אדרבה כמותך ירבו בישראל. כל זמן שלא ישתכחו תנ"ך ודקדוק לא תשוב לשוננו לתהיה. — פטרנני מלשאל אותך דבר אחד, זו אחת מן השאלות שאמרת, ומכיון שענית לי כהוגן על הראשונה אתחיל בשניה. מה דעתך על מנהגי ישראל?

סח לו מה שאמר לו אותו הבחור. אמר לו: הלכה כמותו בדרידיל ואין הלכה כמותו בשאר מנהגים. הדרידיל ענין גדול הוא. סימן לפיוטיות והתקדמות והתאהבות ובמכוס והתרטוטות, כפי שריפררתי** באחד מלילי חנוכה בבית אשה מצינטיה***, וכל שומעי הריפירטוס שלי פסקו הלכה למעשה כמותי על ידי כחיות כפים שאין לה סוף. אבל שאר מנהגי ישראל אינם אלא ילידי הגהיטוס, ושומר נפשו, כלומר טהרת חברתו לעמו, ירחק מהם.

סח לו מה שאמר אותו הדיון. שחק העלם ואמר לו: רמו גדול רמו לך זה, שאם יהיה מורא תלמידיו חכמים עליך כמורא שמים ממש ממילא תהי חפשי מכל המנהגים ומכל המצוות האמורות בתורה.

(* לפי ענינו הוא לשון דבור. **) לפי ענינו הוא לשון רדוש.

(*** אולי הוא ענין הכנסת אורחים וצ"ע.

— מי מעכב? שאור שבעיסה מעכב: האדם הישן שבנו, האדם בעל המדות, היהודי בעל הבושה במקש לו אמתלא להשאיר בה פסוק אחד לזכרון, ונאספנו היום בעליה זו לגמור ברוב דעות, איזה פסוק ראוי להצלה, ויכול אתה להצטרף עמנו למנין.

אמר בעל התשובה בלבו: זהו שאמר לי המלאך היעזר, לא אוזו מפה עד שיוגבר דינה של תורה ואלמר את הפסוק האחד המוצל מאש, ואלך לירכי, אמר להם: שמו אסימילטורים אתם, ואני חוזר בתשובה על האסימילציה גופא. — חס ושלום! האסימילציה אין בה לא תפארת ולא עון, ואנן מסטרא הגבורה אנן ואל העז והיופי שבטבע עינינו נשואות.

— אם כן תלמידכם אני, וכתלמיד הדן לפני רבותיו אני מרצה לפניכם מה ששמעתי בימי אסימילציותי מפילוסוף אחד מאחינו בשם רבנו ברוך שאמר על פי הקבלה שיש פסוק טוב בתורה והוא „ואהבה לרעך כמוך“, אלא שאינו כפסיק, שמו מה שלא הספיק בזמנו יספיק בזמנו? מפני מה אתם שוחקים? מי שלא שמע שחוק זה לא שמע שחוק מימיו, כל הצעירים שחקו בכל חכם עד שנתגלגלו כלם כאחד תחת ה"הלחן ונתפורו חרבותיהם וחניתותיהם, ואחר כך יגעו והויעו שעה שלמה עד שחגרו אותם, לפי שלא היו רגילים בכלי ויין והיו מתיראים קצת ולא יכלו לאחו בהם אחיה גמורה.

— שוטה שבעולם! קרא אחריו ראש הועד: אלכלי לא היה כתוב בתורה אלא מקרא זה לבד ראוי היה לשרפה ביום הכפורים שחל להיות בשבת, ואותו אתה אומר להשאיר, עמוד ולמד והיו זהיר בדבריוך שלא תחלל שם מרש, ואנחנו נשכול ונדע למצוא את המאור שבתורה, את הפסוק האחד אשר לא יבושו בו כל האלים וכל הניגפות שלהם.

פתח חד מן חכריו ואמר: „ועל חרבך תחיה“ — מקרא קצר וטוב והוא המאור שבתורה.

נענה אחריו ראש הועד: — כיון שהכתוב מדרב בעשו יש בזה כעין נתינת יד לאסימילציה שאנו רחוקים ממנה כרחוק חסידות ממתנגדות.

פתח השני ואמר: „וישק יעקב לרחל“ — זהו המאור שבתורה בבחינת תפארת שבגבורה.

נענה אחריו ראש הועד: — כתיב בתריה „וישא את קולו ויבך“, מלמד שישק יעקב אבינו בבית מדרשו של שם ועבר, שאפילו בשעה גדולה ופיוסית כזאת לא נסתלקה רוח בן ישיבה ממנו, ואין כאן לא גבורה ולא תפארת.

פתח השלישי ואמר: — חזרתי על כל המקרא ולא מצאתי מקצוע גדול בתורה מפרשת שכם בן חמור: מעשה שכם מזה ומעשה שמעון ולוי מזה, שניהם מרחיבים דעתו של אדם ומקריבים אותו אל הטבע, אל גוף הטבע, אל רוחו, אל נפשו, אל השורש הגעלם שבו; אלו היו כל בני האדם נהגים כן, לא היינו צריכים לשנוי ערכין ולשאר לשונות של חכמה שאנו משתמשים בהן עפ"י נוסח הבא מן החוץ וכוסרים לקוראנו כדברים שעמדנו עליהם מודעתנו.

נענה אחריו ראש הועד: — חס ושלום להשיר פרשה שלמה בתורה, אפילו פסוק אחד לא התירו להשאיר אלא בקושי, כי מן הדין אין לוותר כאומה, בלי ויתור, בלי הוראה במקצת, בלי בצוע, רק בלי בצוע.

התחילו מתפלפלים ומדיינים זה עם זה עד ששקעה להם החמה התחיל בעל התשובה חש בראשו, קפץ ואמר להם: — רבותי, במדומה לי שגם אתם מבית מדרשו של שם ועבר ולא תצאו מתוכו עד עולם, אם כך אתם נוהגים, אין לדבר סוף; כל זמן שאתם דנים ומפלפלים, אין התורה נשרפת ואינה נחלפת וגם קוצו של יוד לא ישתנה בה, על דעתי „ואכלת ושבעת“ זה הוא כל התורה כלה לפי הכונה הרצויה שבשיחתכם, אלא שאין בני ישיבה כמובם מסוגלים לעמוד עליה; אך על כל פנים אינו זקוק לכם עזר, כי בשעת הדחק אדע מה לעשות גם בלא פסוק מכון לאותו מעשה.

כל החברים הצעירים הסתכלו זה בזה, וראש הועד התחיל דורש לפניו דרך פילוסופיה דקה ופיוט דק, מעין קולות ירקרקים ומראות מחרישים את האזנים וכוכבים נופלים על פניהם, ודוקא עפ"י סידורו של האר"י, אבל האורח העביר ידו על עיניו ופתאם התעורר ויצא משם בפנים צהובים כסומא שנחנקת וכחבוש שהתיר עצמו מבית האסורים.

והם הביטו אחריו ונאנחו במרירות, ואחר כך חזרו אל סדר היום, ועודם שואלים ודורשים ומבקשים את המאור שבתורה במקרא קצר אחד.

אומרים עליו על אותו האיש שבקש להיות בעל תשובה, שבסוף נשתטה ויצא לתרבות רעה.

י. א. טריוושי.

טפח לו אותו האיש על שכמו בשחוק של קורת רוח וחבה יתרה וסח לו את כל המאורע עם הרב הראשון, אמר לו: אין משגיחין בוקן שאינו יודע צורת מטבע.

נטל תיק פפירוסים ונתן לו ואמר לו: רואה אני שאין נכון וחכם כמודך. למדני חכמה בשאני עומד על רגל אחת, הבעיר העלם אש בפפירוס ובשמתחו ששמה על העשן הרך והנעים שבא בבשמים באפו, מחמת שלא הקטיר כל אותו היום, ולא יכול להשמיע לאוזניו מה שהוא מוציא מפיו ואמר לו: „חוצפא אפילו כלפי שמוא מהניא“ — זו היא כל החכמה שלי, ואידך פירושא הוא, ויל גמור.

יצא מלפניו ואמר בוקע: „חוצפא מהניא“ ואף על פי כן „ויל גמור“, והלא דברים סותרים זה את זה! ומה יעשה מי שיש לו חוצפא במדה גרושה ואין דרכו בכך לנקר בספרים כעכבר הלז? כלפי שמוא מהניא וכלפי „ויל גמור“ לא מהניא, אתמהא, שמע קול מצהלות בחורים ובתולות בוקע ויוצא בעד חלונות לא מהניא, אתמהא, הלך על פי הקול ובא אל חדר גדול מלא אנשים ונשים שבבית אחד מלמעלה, הלך על פי הקול ובא אל חדר גדול מלא אנשים ונשים וטף והם עומדים צפופים ומויעים ומוזרים בקול צעקה ושריקה גדולה „עוד לא אבדה תקותנו“, ראה אותם נהנים הנאה מרובה ואמר להם: מה זאת? אמרו לו: בעל הבית עשה לנו משתה של תה ליום הולדת אשתו, שהיא אחת מאנשי ואישה מצוינת, הכמנית דרשנית וצדקנית.

— רצינוכם שתקבלונו בחברתכם ואשוב מאסימילציותי שהייתי שקוע בה עד היום?

— בכל לב ובכל נפש. כל התורה נקנית בשקל ובאקציה—ואחינו אתה, נתן להם דמי שקל ואקציה ובעל הבית כתב לו שובר ותחב לו אותי. כבוד בכנף מעילו והציגו לפני אשתו ובתו, וכל הנשים והבנות הסתכלו בו ובהן בשמחה של מצוה, שמח שמחה גדולה: אמר כיון שנתקבלה תשובתי בלי שום תנאי, ממילא נעשיתי חפשי מצרה זו של „ויל גמור“, אבל טעה בחשבוננו: בעלת הבית, אשה שענינה שחורות ושערותיה מלבנות ולשונה נחל שוטף התחילה לחנכו באותו מעמד ונתנה לו קונטרס קטן, ומיד עפו אליו ככל צד קונטרסים קטנים וגדולים, חדשים וישנים, ואגרות ליטוגרפיות והקטוגרפיות, אגרות רבות שמראיהן לבד מחשיך את העינים ומבלבל את המוח; וגדמה לו כאלו עמד עליו נחשול שבים לטבעו, ולא נתקרה דעתו עד שנשתכח ויצא משם בחשאי באדרת בלויה שאינה שלו ונבעלות של גומי שאין זוגן עולה יפה, ועוד זמן רב היו הקונטרסים והמגולות מרחפים לפניו, וכל אחד מהם היה לוחש לו באוזני „ויל גמור“.

כשנתישבה דעתו עליו זכר דין חוצפא כלפי שמוא, עג עוגה ועמד בתוכה ואמר: רבוננו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיש בי חוצפא לא פחות מכלל החצופים שעמדו להם לישראל מדורם של דתן ואבירם ועד הדור החי הזה, אלא שעוד נשאר בי מעט בושה בירושה מאבותי שעמדו על הר סיני; אם תעשה את רצוני בלא „ויל גמור“, כוטב, ואם לא, אסלק ידי מירושה זו לגמרי, באה דמות דיוקנו של מינילאום כהן גדול, ועינים לה כעיני אסתריו ספרא, ועמדה לפניו ואמרה לו: לך לארץ החכמה, וישם תצא ידי חובתך בפסוק אחד או בתיבה אחת, נפק ודרש אין חכמה אלא פילוסופיא, שכן כיון קורין לחכמה סופיא ואין לך ארץ מגדלת פילוסופים כגרמאניא, שכל הנכנס לתוכה אינו יוצא משם אלא אם כן נעשה דקטור לפילוסופיא, הלך לו ובא למטרפולין שלה ועלה לעלית פרחי פילוסופיא, מצא אותם יושבים כחצי גורן עגולה, חגורי חרב וחנית ונוצות של טווס בראשיהם וספרי תורה בורועותיהם, נתן להם שלום ולא התוירו לו שלום, אמר להם כתוב בספר התורה הזאת „ואהבתם את הגר“, כשנתי ליכם שלום מפני מה לא החזרתם לי? אמרו לו: מפני שדרכי שלום ואהבת גרים ואהבת הבריות בכלל מן המדות המתישות כחו של אדם וממעטות את הדמות ומטמטמות את המוח, וצריך להתרחק מהן, לבער אחריהן, לעקור מן השורש, וממילא יהפך עליון לתחתון ותחתון לעליון, וכל האתיקא כלה בעשן תכלה.

אמר להם: מורי ודקטורי! אף על פי שרברכים מתמיהים קצת, אני תולה זה בחסרון המשיג ובעומק המושג, שמעתי פעם אחת בתיאטרון שאמר אקטור על חברו בשעה שדבר דברים זרים ומשונים, שהוא משתגע על פי איזו שיטה שיש לו, קל והמר לצעירים שחכמתם אומנתם שלא ידברו בלי שיטה שלמה ומשוכללת, אך דבר אחד אני שואל אתכם: תורה זו שאתם מחזיקים בורועותיכם לאיזו צורך היא לכם?

— כבר נמנינו וגמרנו לשרפה.

— ומי מעכב? כלום אין עצים ואש במקומכם?

קטלוג

של ספרים חדשים וישנים שבאו לבית מסחר הספרים
של חברת "אחיאסף" בווארשא (שווארד 6).

קאפ"ר.	איש חסיד היה, מאת ש. חריף, ספור
—10	אור חדש, ע"ד הרעיון הציוני, שקאראווסקי
—30	אהבה שאינה תלויה בדבר
—25	באפס תקוה, ספור מאת א. ז. רבינוביץ
—30	בית-הספר, מאת שניידער, ח"א 45 ק, ח"ב 80 ק, ח"ג
—70	בית אנולאר, ספור מבש"ן
1 —	דקדוק לשון עברית, מאת שר"ל
—50	דניאל בנוב האריות, מאת יהל"ל
—60	דור דור ודורשיו, מאת א. ה. ווייס, ח"א, ח"ב, מחיר כל חלק
2 —	דברי ימי ישראל, מאת ז. יעבין, ח"א, ח"ב, ח"ג, חיד, מחיר כל חלק
1 25	דיקב
1 20	הגן
1 —	הגורן
1 —	האסס
—50	הדיפתוריה
—30	התרנולת
1 —	הגת
—70	הדת והלאומיות, מאת הרה"ג רבינוביץ, אב"ד דספצקין
—35	המאסף, הוצ' חברת מרבי השכלה בפ"ב
—80	השורר בביתו, דרמה מאת י. ח. טביוב
1 20	האומן, כרסומטמיה, עם ס' מלום בשפת רוסיא, קליאצקא
—40	הקונטרס הרביעי, מאת נ. סלושין, ב' חוברות
1 20	הדת והחיים, ג"ה מאת ר. א. ברודס
—75	החליפות מכתבים בין רא"י ווייצנפלד ובין שו"ת, שוח"ה, מיוס, קעללער, צווייפעל וכו', מאת וועטשטיין
—45	הנוך הדת, קצור שו"ע עם תרגום רוסיא, קליאצקא ידירנו
—50	יהודה המכבי, תרגום מאת י. מול
—45	כנור ציון, קובץ שירי ציון מימי כתבי הקודש עד היום
—50	כל אנדות ישראל, הנדוה עבריות, פורמט גדול ח"א וח"ב למרנן ורבנן, מאת נ. סקלוב
—75	לפי הטף
—40	לוה א"י, ע"י א. מ. לונק, תרס"א
—50	לקט אמרים, הוספה ל"המליץ"
1 20	מצפה, ירחון עברי, ח"א, ח"ב, ח"ג
2 —	משא ארץ ישראל, פרופ' דרנבורג, שני חלקים, מגדנות, הוספה ל"המליץ"
—30	מקרא לפי הטף, ספר למוד עברית בעברית
—75	מקורי העושר, מאת וו. מגדלין
—60	מסכת סוחרים, מאת א. מלמד
—60	מסלה ישרה, ללמד שפ"ע בלשון רוסיא, קליאצקא
5 —	משפט האורים, אוצר המלים ששיינבערג
—25	מלון של כים, כל חוברת
—75	ספר רפואות להרמב"ם
1 40	סדר הדורות, ג"ח
1 —	ספורי מגדלי טו"ם, הוצ' רבניצקי
1 —	ספר השנה, שנה שניה
—50	עוזר המורה והתלמוד, חומש בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, מחיר כל אחד
—40	פרקי תלמוד כרסומטמיה תלמודית
—30	פשוטו של מקרא

עם איז הערויס פון דרוק
און צושיקט צו די אכאנענטען

"דער יוד" Nr. 5

אינהאלט:

- (א) די אויפגאבען פון אראבינער. ד"ר מ. א. אייזענשטאדט.
  - (ב) פאליטישע איבערויכט. י. ל.
  - (ג) די אנפאנגס-שולען אין צייטען פון תלמוד. ב. ש. ל. ציטראן.
  - (ד) בריעף פון ארגענטינא. א. יעקב ש. ליאכאוויצקי.
  - (ה) יודישע שטעדט און שטעדטליך. אמת.
  - (ו) צייטונגען פון דער וואך.
  - (ז) די יודישע וועלט.
  - (ח) ביים פֿענסטער. געדיכט.
  - (ט) פון מין מאַנעבך. ר. בריינין.
  - (י) פאטי מיט די ברעמען. סקיצע. סאלאמעא פערל.
  - (יא) וויסענשאפטליכעס: דער ראק.
  - (יב) דאס טעפיל. פֿעלעטאן.
- אכאנענט פרייז: אין עסטערייך-אונגארן: יעהרליך 12 קראָנען, האלב-
יעהרליך 6 קראָנען, פֿיערעטייעהרליך 3 קראָנען. אין רוסלאַנד: גאנציעהרליך
5 רובל, האלביעהרליך 3 רובל, פֿיערעטייעהרליך 1.50. אין דייטשלאַנד:
יעהרליך 10 מאַרק, ארץ ישראל: 12 פֿרנק, אנדערע לענדער 15 פֿרנק,
אמעריקא און ענגלאנד 10 שילינג.

Надательство Аxiасафъ, Варшава.

ה ש ל ח

מכתב-עתי חדשי למדע, לספרות ולעניני החיים.

המחיר: חברת "אחיאסף". העורך: אשר גינצברג.

שנה רביעית

יצאה לאור החוברת הראשונה

וזה תכן עניניה:

- (א) שאלות ארץ ישראל (א. כתי הספר ביס').
- (ב) במצור ובמצוק (ציור היסטורי).
- (ג) יתר הפליטה משירי הנגיד.
- (ד) סמולנסקין בתור מספר (המשך).
- (ה) נושא סבל (ציור).
- (ו) שירה יתומה (שיר).
- (ז) הכנסיה הציונית הרביעית.
- (ח) לתקופת השנה.
- (ט) רועים ועדריהם (א).
- (י) ילקוט קטן (ל"ז).
- (יא) ידיעות ספרותיות.

מחיר החתימה לשנה: ברוסיה 6 ר"ב, באוסטריה-הונגריה 16 קראנען,
באשכנז 13 מארק, בשאר ארצות 17 פֿראַנק, בארץ-ישראל 15 פֿראַנק.
לחצי שנה: חצי המחיר הנ"ל.

להחותמים על "השלח" ו"הדר" ביחד יוזל המחיר בשני ר"ב, וישלמו:
לשנה 10 ר"ב, לחצי שנה 5 ר"ב, לרבע 2.50 ר"ב.

כתבת השלח:

Издательство „AXIACAFЪ“ Варшава.

Verlag „ACHIASAF“ Warschau.

הברית א ח י א ס פ

מפני סבות שאינן תלויות בנו נפסקה באמצע הוצאת הספר הנכבד "תולדות השלמת האדם". הספר הזה בצאתו לאור משך עליו את עיני הקהל העברי כדבר חדש ויקר אשר לא היה עוד בספרותנו, וכאשר הדל לצאת רבו השואלים ודורשים: מתי יחל לצאת עוד הפעם. בהרגישנו את הובתנו לקראי הספר ובחפצנו לתת לעם תורה שלמה בתולדות הקולטורה האנושית, הוצאנו לאור את

הדרך השלישי

מס "תולדות השלמת האדם"

מאת יוליוס ליפפערט, תרגום דוד פרישמאן.

תורת תולדות הקולטורה תדרוש ותחקור את פרטי החיוניות בהתפתחות בני האדם והשתלשלותם. בהמשך דורות וזמנים רבים מיום היות האדם על הארץ עד ימי הרורות האחרונים, ובעור אשר דברי הימים הכוללים ישימו לפנינו בלתי את הקורות והמאורעות כשהם לעצמם, יברר לנו ס' תולדות השלמת האדם או הקולטורה גם את הסבות אשר הולירו את הקורות והמאורעות ההם. ס' תולדות הקולטורה מתחיל מהזמן בו החלה התקופה ההיסטורית ומתאר לפנינו את האדם הקדמוני בכל פשטותו וגסותו ועד עלותו על המדרגה שהוא עומד עליה כיום הזה. כל סדרי חיי האדם מני אז ועד הנה יעברו לפנינו. דירת האדם, ארחות חייו, מלבושיו, כליו והפציו, אכלו ומשקהו, מנהגיו ומשפטיו דבר יום ביומו, חקיתו ותורותיו, אמונתו ודתו, השקפותיו ואמינותיו הטפלות, דמויותיו והויותיו אשר היו לו בכל זמן וזמן, וגם הסבות אשר המריצו את האדם לשנות ולהחליף את כל אלה. בן יעברו לפנינו כמחזה זמנים ותקופות שונות: זמן האבן המתכת וכו' עד כי נגיע אל התקופה ההיסטורית; ארצות שונות ועמים שונים: ארץ חינה, הורו וארם נהרים, כנען ומצרים, יון ואיטליא ועד כי נבוא אל פרקי הקולטורה אשר עברו עליהם גווי אירופה למן הימים ההם ועד היום הזה.

אך למותר הוא לרבר ע"ד חין ערך הספר תולדות הקולטורה בכלל וע"ד ספרו של ליפפערט הוצאתו על ידינו בפרט, כי נודע ומהולל שמו בכל הלשונות אשר נעתק אליהן, ואיננו צריך לעדותנו. גם ההעקקה אשר נעשתה כירי אמן נפלא כרוד פרישמן מצטיינת בסגנונה ונעמה. בכלל עמל המתרגם להסביר ולבאר כל דבר ודבר ויבחר בלשון חכמים פשוטה וקלה, צחה ומדויקה.

וזה תוכן עניני הדרך השלישי בקצרה:

תשישי מיני מתכת והשפעותיהם.

שני פרקים (243—266): אחדות האדם כפי שהיתה וכפי שתהיה, סיני המתכת והאיש והאשה, חלוקת העבודה. חרשת הברזל אצל הפיניקים, המצרים והאשורים, החרשים אצל בני ישראל, מיני מתכת שונים, איך הגיעו בני אדם למלאכת ההתכת? מלאכת הברזל באירופא, העטרופקים והמתכת, מי המציא את הנחשת המוצהב? הנחשת המוצהב אצל עמים שונים, המתכת ותאומת הקישוט.

התפתחות עבודת הקדש ומושגי האמונות.

שלשה פרקים (267—310): עבודת הקדש המונעת והעוצרת והשתלשלותה, האדם הטבעי ויחוסו להמתיים, תענית ושבת, מנהגי אבלות, תחבולות להבריה את הרוחות הרעות, המים בתור תרופה, האש כתיר שמירה מן המזיקים, מלחמת הדת והפרנסה, עבודת הקרבנות, מושג האלהים, רבוי האלהים אצל היונים, התפתחות אחרות האלהים אצל בני ישראל, אלהים שונים, עבדות אבות, שרפת המתיים, שתי מפלגות של אלים, היות האדם לאלהים, נקבות כתור אלילים, אסמות קדושות וממשלות, הורו ואלהיה, האלהים והתפתחות סדרי החברה, שמות אלהים, התפתחות האנדות, היונים ויחוסם למושגי האלהים, מושגי האלהים אצל הרומאים.

האדם וגופו ביחוסו לעבודת הקדש.

שלשה פרקים (317—368): האלמנה ואלמנותה, קרבנות אדם, קניבוליות, היחס שבין אכילת בשר האדם ועבודת הקדש, סיטני אנתרופופגניא אצל העמים הנאורים, אכילת בשר הילדים אצל שבטים שונים, האנתרופופגניא נמצאה בהכרח אצל כל אומה ומדינה, אנתרופופגניא בתור קרבן אדם, קרבן אדם אצל שבטים שונים, המצרים וקרבן הילדים, קרבן הילדים אצל הפיניקים, ואצל בני ישראל עלילת דם על יהודים ונוצרים, פריון הכן אצל שבטים שונים, עקרת יצהק, קרבן פסח, אות ברית, מילה, פריון על ידי דם, לזים במקום כבורים.

דמויות עבודת הקדש לפי תקוני סדרי החברה.

שלשה פרקים (369—412): תשישי הדם בכלל, מנהג "כריתת הראש", האבל הרג נפש, הקפת פאת הראש ופאת הזקן לסימן אבלות, שרש לנפש, זריקת אפר על הראש, דם הברית אצל עמים מתקונים, אצל הרומאים, בני ישראל ודם הברית, דעת הרמב"ם, שאלת חרם במדרגת ממשלת האב, המילה, אות ברית קדש וזמן העשותה, גר שמתנייר, מנהג ברית קדש אצל שבטים שונים, העבדים ואזנים הנרצעת, אלהי הנבר והנומים, כתבת קעקע אצל שבטים שונים, קדושת הרצועה הארצית, תפילין וציצית, ברית קדש אצל היונים, הסיסטיות אצל היונים, בעלי סוד" אצל היונים, ברית קדש אצל הרומאים, שרידי אותות אצל הגרמנים, החגורה והקרתה, התפתחות אגודת ברית והשפעתה על סדרי החברה, ראשית השלום, התרחבות תחומי השלום, שלום אלהים, שלום המלך ושלום הארץ.

התפתחות סדרי החיים בתוך המשפחה הראשונה.

שני פרקים (1—28): המשפחה הראשונה וצורותיה, ראשית השתנות סדרי החיים, ההגבלות הראשונות בדרכי האישות, מופתים על פי השבטים הפראים כדורותינו, מופתים על פי מנהגי עבודת הקדש, כנהגים שונים אצל שבטים שונים.

צורות החברה בתקופת זכות האם.

ארבעה פרקים (29—92): מושג ממשלת האם והנבלתו, ברית נשואין משפט הנשים אצל שבטי ההורים הצמוניים, ישן וחדש, גבורת מלחמה וממשלת נשים, ראשית התפתחות נשואי חוץ, סימני ממשלה של נשים, התפתחות ספורי האגדות, חובת המגן המוטלת על האיש, תפיסת בית נכדלת ונפרדת, חלוקת העבודה אצל העסקמים, על ארמט גרמניה.

התחלת ממשלת הגברים וזכות האב.

ארבעה פרקים (93—164): התחלת ממשלת הגברים וזכות האב, הוראות שונות למושג "אב", סדרי חברה חדשים, מושג שם "משפחה", סדרי חיי הרועים הנודדים וסדרי חיי בני הגזע האדום, קנין הבעל, מיני נשיאים שונים, אופנים שונים של נשואי חוץ, נשיאים על פי גזל, החותנת והחתן, תשישי וחוקה, השפעה על זכות האב, נשואים על פי קנין, קנין הנשים אצל היהודים, בני-שם המעבריים ובני הגזע האדום, ספר הכריתות וערכו, קנין, משיכה וחוקה, נשואי קנין אצל הסלונים, נשואים של חירות" אצל הרומאים, טהרת המדות אצל הפנויה ואצל הנשואה, אמצעים לשמירת האשה, ההסגר, הפנויה אצל שבטים שונים, אגודות החתון, בני יעקב ובני שכם, אגודת החיתון אצל הרומאים, חתון אצל הברהמנים, הרומאים והיונים, מנהגים שונים ומקורם.

ראשי מנהגים של חני חתונות והנימוסים הנלוים עליהם.

שני פרקים (165—191): סעודה של חתונה, אמונות הרוחות והאלים שבבית, פריון הבת, הכלה ביציאתה והכלה בכניסתה, נטיעת עצים ואשורות, מנהגי קנין חוקה, תקיעת כף, הדריכה על הרגל, גזיות השערות וכסוין, ערכוב דם.

המעונות והבתים.

שלשה פרקים (192—242): מקום האש, ציוני חול וקדש, אבן ישראל ורועה האבן הזאת, קברים ובתי מקדש ואחוות ארץ, מלאכת הבנין אצל הפיניקים ואצל בני שם ואצל המצרים, בנין האולם אצל היונים, "שופטים ושופרים חתן לך ככל שערך", הבית הסגור, הבנין העגול כרוב ארצות אירופא, שרידי הבנינים הטרוויא בית הלשכה וחדרי המשכב אצל היונים, הסוכה, "גומץ לקרבנות", בית במקדש בירושלים, מוכח הקשר שלהן, לחם הפנים והמנורות בתור פסיעה לפנין, קברות המלכים בתוך המקדש, האטריות הרומי, פסל, מטה, ארון ושלח בתור דבר אחר, התפתחות הבית ככפרים והתפתחות הבית בערים, התפתחות מלאכת הבניה והשפעותיה על סדרי החיים, הבית בתור נחלת גבר.

מחיר הדרך השלישי 1,80 ר"כ ועם פארטא 2 ר"כ. מכוך 2,10 ר"כ ועם פארטא 2,40 ר"כ.

Товарищество „Аxiacaфъ“, Варшава.